

Den svenska regeringens
åttonde och nionde periodiska rapporter
om åtgärder för genomförande av
Konventionen om avskaffande av all slags
diskriminering av kvinnor

Ratificeringsinstrumentet deponerades 2 juli 1980.

Konventionen trädde i kraft den 3 september 1981.

Innehåll

Inledning.....	4
Del I.....	6
Artikel 1 – Definitioner	6
Artikel 2 – Lagstiftning, rättsligt skydd m.m.	6
Artikel 3 – Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna och arbetet med mäns våld mot kvinnor	11
Artikel 4 – Påskyndande av faktisk jämställdhet	23
Artikel 5 – Könstereotyper, föräldraledighet m.m.....	24
Artikel 6 – Handel med kvinnor och utnyttjande av kvinnor i prostitution	25
Del II	29
Artikel 7 – Politiskt och offentligt liv	29
Artikel 8 – Internationell representation och internationellt deltagande	34
Artikel 9 – Medborgarskap	35
Artikel 10 – Utbildning	36
Artikel 11 – Arbetsmarknad och arbetsliv	43
Artikel 12 – Hälsa och sjukvård	55
Artikel 13 – Sociala och ekonomiska förmåner, civila samhället.....	57
Artikel 14 – Kvinnor på landsbygden	63
Artikel 15 – Likhet inför lagen och civila frågor	64
Artikel 16 – Avskaffa diskriminering i familjerättsliga sammanhang	64
Rekommendationerna.....	65
Rekommendation 15	65
Rekommendation 17	65
Rekommendation 19	65
Rekommendation 21	65
Rekommendation 23	65
Rekommendation 25	65
Rekommendation 27	66
Rekommendation 29	66
Rekommendation 31 och 33.....	66
Rekommendation 35	66
Rekommendation 37	66
Rekommendation 39	66

Rekommendation 41	67
Rekommendation 42	67
Rekommendation 44	67
Bilaga 1 – 3	67

Inledning

1. Denna rapport består av Sveriges åttonde och nionde periodiska rapport till kommittén för avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (kommittén). I följande redovisning har beaktats de rekommendationer Sverige fick av kommittén vid granskningen av Sveriges sjätte och sjunde rapport vid kommitténs 40:e session i januari 2008.
2. I inledningsavsnittet har rekommendation nr. 17, 19, 21 och 42 beaktats.
3. Målet för regeringens insatser mot diskriminering är ett samhälle fritt från diskriminering. Enligt den svenska diskrimineringslagen får ingen människa diskrimineras eller hindras från att utnyttja sina rättigheter på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder.
4. Regeringens jämställdhetspolitik syftar till att motverka och förändra system som konserverar fördelningen av makt och resurser mellan könen. Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Utifrån detta arbetar regeringen efter fyra delmål:
  - En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
  - Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
  - Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
  - Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.
5. Pekingplattformens tolv kritiska sakområden täcks i stor utsträckning av regeringens jämställdhetspolitiska delmål. Områden som inte har någon direkt motsvarighet i regeringens jämställdhetspolitiska mål, såsom t.ex. väpnade konflikter, och miljöfrågor fångas upp genom regeringens huvudsakliga strategi för att genomföra de jämställdhetspolitiska målen – jämställdhetsintegrering.

Jämställdhetsintegrering

6. I skrivelsen Jämställdhetspolitikens inriktning 2011–2014 (skr. 2011/12:3) presenterar regeringen en plattform för hur arbetet med jämställdhetsintegrering ska bedrivas på central, regional och lokal nivå. Plattformen omfattar bl.a. arbetet med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet, ett särskilt utvecklingsprogram för myndigheter och stöd till jämställdhetsintegrering i kommuner och landsting.
7. Regeringen beslutade den 1 mars 2012 om en ny strategi för arbetet med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet. Strategin anger hur arbete inom

Regeringskansliet ska bedrivas under 2012–2015 och ersätter den tidigare gällande planen.

8. I enlighet med jämställdhetsintegrering som strategi har varje statsråd ansvar för jämställdhet inom sitt politikområde. Jämställdhetsministern är ansvarig för att driva på utvecklingen och att följa upp de samlade insatserna på en övergripande nivå. Samtliga departement har utformat en organisation och utarbetat en plan för detta arbete.
9. Strategin innehåller fem särskilda riktlinjer som preciserar inriktningen på arbetet - all statistik som rör individer ska genomgående presenteras, kommenteras och analyseras efter kön,
  - förslag i propositioner och skrivelser ska analyseras utifrån kön,
  - jämställdhetsaspekter ska beaktas i myndighetsstyrning och i kommittédirektiv ska det framgå hur jämställdhetsperspektivet ska beaktas i utredningens arbete och
  - ett jämställdhetsperspektiv ska inkluderas på ett tidigt stadium i förhandlingsprocessen när frågor som kan ha konsekvenser för jämställdhet mellan kvinnor och män bereds inom EU.
10. Arbetet med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet följs upp årligen av Statistiska centralbyrån (SCB). I uppdraget ingår att genomföra en kvantitativ uppföljning av strategins riktlinjer. Utöver den kvantitativa uppföljningen görs en årlig kvalitativ uppföljning av departementens arbetsplaner.
11. Uppföljningen av myndigheternas arbete med jämställdhetsintegrering sker genom den ordinarie myndighetsdialogen och myndigheternas årsredovisningar.
12. I syfte att förbättra uppföljningen av jämställdhetspolitiken har Statistiska centralbyrån på regeringens uppdrag utvecklat jämställdhetsstatistiken och indikatorer kopplade till de fyra jämställdhetspolitiska delmålen. Ett uppföljningssystem för jämställdhetspolitiken med utgångspunkt i indikatorerna har utarbetats inom Regeringskansliet. Resultatet av arbetet har redovisats i departementsskrivelsen Ett uppföljningssystem för jämställdhetspolitiken (Ds 2013:37). Regeringen avser att använda ett uppföljningssystem från och med 2014.
13. I januari 2014 presenterade regeringen en strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Vid genomförandet av strategin ska skillnader i samband med kön synliggöras.
14. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (f.d. Ungdomsstyrelsen) har regeringens uppdrag att fördela bidrag till projekt som handlar om bl.a. diskriminering, kvinnors organisering och jämställdhet. Ett antal bidrag har beviljats i syfte att sprida information och kunskap om CEDAW. Sveriges Kvinnolobby beviljades bidrag 2009 för projektet Lättläst CEDAW handbok. Unifem i Sverige beviljades bidrag 2008 för projektet Utbildning om kvinnokonventionen och UN Women Sverige beviljades bidrag

2013 för projektet Hur kan kvinnokonventionen stärka landstings och jämställdhetsarbetet. Vidare sprids information om CEDAW på regeringens hemsida för mänskliga rättigheter, www.manskligarattigheter.se.

Del I

Artikel 1 – Definitioner

15. Inget att rapportera.

Artikel 2 – Lagstiftning, rättsligt skydd m.m.

16. I informationen nedan har rekommendation 15, 17 och 39 beaktats.

Lagstiftning

17. Principen om jämställdhet uttrycks i den svenska grundlagen. För mer information om grundlagen se redovisning under artikel 2 i Sveriges andra rapport samt Sveriges s.k. kärndokument (HRI/CORE/SWE/2011, 2 September 2011), nedan kallat kärndokumentet, avsnitt III.
18. Diskriminering på grund av kön regleras, förutom i grundlagen, främst i diskrimineringslagen (2008:567). Diskrimineringslagen trädde i kraft den 1 januari 2009 och ersatte sju före detta lagar mot diskriminering, bl.a. jämställdhetslagen (1991:433). Diskrimineringslagen har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder.
19. Diskrimineringslagen ger ett mer heltäckande skydd mot diskriminering än de tidigare diskrimineringslagarna. Diskrimineringsförbud gäller inom följande samhällsområden: arbetslivet; utbildning; arbetsmarknadspolitisk verksamhet och arbetsförmedling utan offentligt uppdrag; start eller bedrivande av näringsverksamhet; yrkesbehörighet; medlemskap i arbetstagar-, arbetsgivar-, och yrkesorganisationer; varor, tjänster och bostäder; allmän sammankomst och offentlig tillställning; hälso- och sjukvården; socialtjänsten; socialförsäkringen; arbetslöshetsförsäkringen; studiestöd; värnplikt och civilplikt och offentlig anställning.
20. I samband med införandet av diskrimineringslagen så utökades förbudet mot diskriminering på grund av kön till att gälla allmän sammankomst och offentlig tillställning, värnplikt och civilplikt samt offentlig anställning. Dessutom utökades förbudet mot diskriminering på grund av kön till att fullt ut gälla inom hälso- och sjukvård och inom socialtjänsten.

21. En ny påföljd, diskrimineringsersättning, infördes vid överträdelser av diskrimineringslagen. Syftet är att ge bättre förutsättningar för högre ersättningsnivåer. Diskrimineringsersättningen ska både vara en ersättning för den kränkning som överträdelsen innebär och ha funktionen att avskräcka från diskriminering.
22. I diskrimineringslagen infördes även en rätt för en sådan ideell förening som enligt sina stadgar tillvaratar sina medlemmars intressen att föra talan för den enskilde.
23. I mars 2014 överlämnade regeringen till riksdagen ett lagförslag om bristande tillgänglighet som diskriminering. Med bristande tillgänglighet avses att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att en åtgärd för tillgänglighet inte har vidtagits för att personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan funktionsnedsättning. Förslaget borde gynna kvinnor som riskerar att utsättas för multipel diskriminering.
24. Regeringen tillsatte 2012 en utredning med uppdrag att se över diskrimineringslagens regler om aktiva åtgärder och föreslå hur krav på aktiva åtgärder ska utformas och göras tydliga för att bli ett effektivare medel i arbetet med att förebygga diskriminering och uppnå lika rättigheter och möjligheter. Utredningens förslag presenterades i juni 2014. Utredningen föreslog bl.a. införandet av en reglerad arbetsmetod för det systematiska arbetet med aktiva åtgärder. Förslagen bereds inom Regeringskansliet.
25. Grundlagsutredningen (SOU 2008:125) genomförde en omfattande översyn av regeringsformen, bl.a. utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Grundlagsutredningen föreslog att ett könsneutralt språk skulle införas i regeringsformen. Regeringen och riksdagen följde utredningens förslag i dessa delar och ändringarna trädde i kraft den 1 januari 2011.
26. Regeringen avser att under våren 2014 tillsätta en kommitté som bl.a. ska arbeta vidare med Yttrandefrihetskommitténs förslag till modernisering av tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen (SOU 2012:55). Förslaget innebär bl.a. att lagtexten görs könsneutral.

Minoritetspolitiken

27. Insatser för kvinnor som tillhör de nationella minoriteterna behandlas även under art. 3, 7 och 12. För inledande information om den svenska politiken för nationella minoriteter se kärndokumentet punkt 90-91 och 121.
28. Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk baseras på Europarådets minoritetskonventioner och är en del av den svenska minoritetspolitiken. Lagens förarbeten hänvisar uttryckligen till CEDAW-kommitténs rekommendationer.

29. Den nya minoritetslagen innebär ökade möjligheter till offentlig service på finska, samiska och meänkieli inom de s.k. förvaltningsområdena. Genom att förbättra tillgången till offentlig service förbättras kvinnors möjligheter att forma sina liv efter sina egna behov och förutsättningar. Även införande av förskoleverksamhet helt eller delvis på finska och samiska gynnar minoritetskvinnors möjligheter till ökat förvärvsarbete och därmed större ekonomisk jämställdhet.
30. Regeringen har, inom ramen för regeringens särskilda jämställdhetsåtgärdsplan 2007-2010, satsat särskilt på att stärka ställning och inflytandet för kvinnor som tillhör de nationella minoriteterna. Mellan 2011 och 2014 har regeringen, delvis inom ramen för strategin för romsk inkludering, satsat särskilt på att förbättra romska flickors och kvinnors situation och tillgång till sina rättigheter.
31. Regeringen har under åren 2008-2014 uppdragit åt f.d. Ungdomsstyrelsen att stödja jämställdhetsarbetet bland de nationella minoriteterna. I uppdraget ingår att fördela medel för verksamheter i de nationella minoriteternas organisationer för jämställdhet och mot diskriminering. Myndigheten har även haft möten med minoritetsgrupperna, liksom nätverksträffar och konferenser för erfarenhetsutbyte och spridning av kunskap. Myndigheten bedömer att satsningen har bidragit till att ett mer systematiskt jämställdhetsarbete har påbörjats.
32. Folkbildningsrådet fick 2008-2010 i uppdrag att genomföra åtgärder inom folkbildningen för att stödja kvinnors entreprenörskap. År 2010 öronmärktes en del av medlen för uppdraget till insatser för kvinnor som tillhör de nationella minoriteterna. Detta mot bakgrund av att en studie som Uppsala universitet genomförde på uppdrag av regeringen visade att det fanns mycket lite folkbildning som riktade sig särskilt till kvinnor tillhörande nationella minoriteter. I Folkbildningsrådets resultatredovisning konstateras att de deltagande kvinnorna förbättrat sitt entreprenörskap.
33. Folkbildningsrådet fick i september 2013 medel för att genomföra en jämställdhetsinsats inom folkbildningen med särskild inriktning på romska kvinnor. Resultaten av insatsen ska redovisas i september 2014.

Regeringens strategi för romsk inkludering

34. Regeringen beslutade i februari 2012 en samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering under 2012–2032. Den tjugoåriga strategin är en förstärkning av minoritetspolitiken. Regeringen har avsatt ca 60 miljoner kronor under 2012–2015 för åtgärder för romer utöver de ordinarie medel som finns för de nationella minoriteterna.
35. Det övergripande målet för den tjugoåriga strategin är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. Strategins målgrupp är framför allt de romer som befinner sig i ett socialt och ekonomiskt utanförskap och är utsatta för diskriminering. Kvinnor och barn är särskilt prioriterade.

36. Genomförandet av strategin ska präglas av romsk delaktighet och romskt inflytande. Sveriges Kommuner och Landsting har i uppdrag att ge stöd i kommunernas arbete med att utveckla former för samråd och dialog.
37. Regeringskansliet har utsett en romsk referensgrupp med 9 kvinnor och 11 män som ska bidra med information och synpunkter om hur regeringen kan utveckla styrning och insatser i strategin.
38. I november 2013 gav regeringen i uppdrag till Länsstyrelsen i Stockholms län att i nära dialog med romska företrädare låta genomföra ett arbete för fördjupad kunskap om frågor som är relevanta för jämställdheten mellan romska kvinnor och män samt flickor och pojkar. Uppdraget ska genomföras med romska kvinnor och män och i samråd med DO och redovisas i mars 2015.
39. Uppföljning och utvärdering av strategin och av romska kvinnors och mäns tillgång till de mänskliga rättigheterna på lokal, regional och nationell nivå sker löpande med fokus på hur ordinarie verksamheter säkerställer romers tillgång till sina rättigheter. För att följa upp insatserna samordnar Länsstyrelsen i Stockholms län en nulägesbeskrivning av situationen för romska kvinnor och män i de kommuner som deltar i pilotverksamheten. Även en extern utvärdering av pilotverksamheten genomförs.

Samier

40. Sametinget är både samernas högsta beslutande politiska organ och myndighet. I regeringens särskilda satsning på jämställdhetsintegrering på myndigheter under 2014 ingår Sametinget som en av 18 utvalda myndigheter och målet är att uppnå ökad jämställdhet mellan samiska kvinnor och män.
41. Sametingets handlingsprogram för ökad jämställdhet ska verka horisontellt och tillsammans med handlingsprogram för det samiska språket, samiska ungdomar, samiskt näringsliv och samisk kultur utgöra styrdokument för Sametingets fördelning av medel.
42. De samiska politiska partierna har arbetat för att öka ett kvinnligt deltagande i sametingets folkvalda församling med positiva resultat. Det har även initierats ett kunskaps- och erfarenhetsutbyte med samiska kvinnor i Norge, Finland och Ryssland. Parallellt har regeringen satsat på kvinnors företagande där samiska kvinnor varit representerade.

Diskrimineringsombudsmannens arbete

43. För inledande information om Diskrimineringsombudsmannens (DO) arbete hänvisas till kärndokumentet stycke 83 – 85 och 133.

44. DO kan hos Nämnden mot diskriminering göra en framställan om vitesföreläggande mot arbetsgivare och utbildningsanordnare som inte fullgör sina skyldigheter i fråga om aktiva åtgärder. DO kan också själv vitesförelägga arbetsgivare, utbildningsanordnare, näringsidkare m.m. som t.ex. vägrar att lämna de uppgifter om förhållandena i verksamheten som kan ha betydelse för ombudsmannens tillsyn.
45. DO bildade under 2012 en granskningsenhet som ansvarar för tillsyn över att arbetsgivare och utbildningsanordnare följer bestämmelserna om s.k. aktiva åtgärder i diskrimineringslagen (se kärndokumentet punkt 115). Mer information om denna del av DO:s verksamhet lämnas under artikel 10 och artikel 11
46. DO har både utbildningsverksamhet och rådgivande verksamhet för bl.a. arbetsmarknadens parter, näringslivet, offentliga sektorn, civila samhället och enskilda individer. Förutom att arrangera egna utbildningar så samarbetar DO med andra aktörer för att de i sin tur ska kunna sprida kunskap och utbilda inom området. Under 2012 inrättade myndigheten en särskild funktion för att samordna, utveckla och kvalitetssäkra medverkans- och utbildningsverksamheten.
47. De kurser som särskilt fokuserar på könsdiskriminering är de som handlar om lönekartläggning. Kurserna syftar till att deltagarna ska lära sig vad lagen säger om jämställda löner och hur de kan gå tillväga för att göra en lönekartläggning. Diskriminering av kvinnor är i praktiken en av de aspekter som får störst utrymme. DO tar upp föräldraledighetslagen och dess förbud mot missgynnande av föräldralediga på alla kurser för arbetsmarknadens parter. Erfarenheter från grupper och individer som utsatts för diskriminering är en viktig kunskapskälla som tagits tillvara i kursutvecklingsarbetet. Utvecklingen har bland annat medfört att kursverksamheten fokuserar tydligare på att öka kursdeltagarnas förmåga att arbeta aktiva förebyggande och främjande i sina egna organisationer.
48. Närmare uppgifter om antalet anmälningar till dåvarande JämO under perioden 2006 t.o.m. 2008, liksom information om domar som under perioden 2006 t.o.m. 2013 meddelat i mål om bl.a. könsdiskriminering, finns som bilagor till denna rapport. Uppgifter om antalet anmälningar DO under perioden 2009 t.o.m. 2013 redovisas också i bilaga till rapporten.
49. DO har skapat en tydligare struktur för sitt arbete med civila samhället. Dels har en samordningsfunktion inrättats, dels har nya former för systematiska kontakter med civila samhället utvecklats. Förutom mindre samråd kring olika frågor har DO årliga större möten med organisationer som arbetar med frågor som rör bl.a. kön. Under 2012 och 2013 har DO haft två större dialogmöten där alla kvinnopolitiska organisationer har varit inbjudna.
50. En del av DO:s samverkan med civila samhället genomförs genom att anordna nätverksträffar för fackförbund, arbetsgivarorganisationer samt universitet och

högskolor. Nätverksträffarna är ett forum för dialog och kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan DO och dessa nyckelaktörer kring diskrimineringsfrågor inom deras respektive område. Bland annat diskuteras jämställda löner med arbetsmarknadens parter.

51. DO genomför ett projekt i syfte att utveckla kunskap om diskriminering av samer och hur diskriminering kan motverkas samt hur man på olika sätt kan arbeta för samers lika rättigheter och möjligheter. Arbetet kommer bl.a. särskilt uppmärksamma samiska kvinnors situation.
52. DO:s arbete för romers rättigheter har syftat till ökad kunskap om skydd mot diskriminering hos romer och ökad kunskap om diskrimineringens uttryck hos myndigheten själv och samhället i stort. DO:s arbetssätt har medfört att romer i högre utsträckning än tidigare hävdar rätten till icke-diskriminering genom att anmäla diskriminering. Inte sällan berör anmälningarna diskriminering av kvinnor tillsammans med barn i vardagsnära situationer vid tillhandahållande av varor och tjänster, inklusive bostad.
53. Av rapporten Romers rättigheter framgår att nästan 70 procent av de 230 anmälningarna från romer till Ombudsmannen mot etnisk diskriminering och senare DO under åren 2004-2010 varit från romska kvinnor. Majoriteten av dessa anmälningar, närmare ett hundratal handlar om att romska kvinnor uppger att de blivit diskriminerade och trakasserade i affärer när de ska handla mat eller kläder. Romska kvinnor anmäler också diskriminering när de ska ta in på hotell eller när de besöker restauranger. Av de inkomna anmälningarna har ett trettiotal avgjorts i domstol eller genom förlikning. Totalt har ett femtiotal personer fått upprättelse på detta sätt.

Artikel 3 – Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna och arbetet med mäns våld mot kvinnor

Nationella handlingsplaner för de mänskliga rättigheterna

54. För information om regeringens handlingsplaner för mänskliga rättigheter hänvisas till förra rapporten och kärndokumentet punkt 88–89.
55. På regeringens uppdrag har den andra handlingsplanen för mänskliga rättigheter utvärderats. Utvärderaren lämnade i betänkandet Samlat, genomtänkt och uthålligt? En utvärdering av regeringens nationella handlingsplan för mänskliga rättigheter 2006-2009 (SOU 2011:29) rekommendationer inför det fortsatta systematiska arbetet med mänskliga rättigheter på nationell nivå och föreslog bl.a. att jämställdhetsperspektivet tydligare borde integreras i det fortsatta handlingsplansarbetet.
56. Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige, se förra rapporten, lämnade i sitt slutbetänkande Ny struktur för skydd av mänskliga rättigheter (SOU 2010:70) förslag på hur det fortsatta stödet till arbetet för full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige

kan bedrivas. Bl.a. föreslogs en rad insatser för att systematisera arbetet med utgångspunkt i de internationella åtagandena.

57. Inom regeringskansliet pågår ett arbete med att ta fram en tredje strategi för mänskliga rättigheter i Sverige, som en uppföljning av de två tidigare nationella handlingsplanerna inom området. Arbetet är inriktat på att främja ett fortsatt systematiskt arbete med mänskliga rättigheter i Sverige.

Mäns våld mot kvinnor

58. I nedanstående information har även kommitténs rekommendation nr 23, 29 och 41 beaktats.
59. Genomförandet av de olika handlingsplanerna på området mäns våld mot kvinnor som regeringen beslutat om sedan 2007 ¹(till en kostnad av närmare 2 miljarder kronor (ca EUR 200 miljoner) har inneburit en avsevärd ambitionshöjning i arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.
60. Utvärdering av arbetet för att motarbeta mäns våld mot kvinnor mellan 2007-2010² visar att insatserna har bidragit till höjd medvetenhet och kunskap hos relevanta myndigheter och till bättre struktur och organisation för arbetet både inom och mellan myndigheter. Vidare har insatserna inneburit att både befintliga och nya verksamheter har utvecklats och att nya arbetsmetoder har tagits fram. Samverkan mellan myndigheter har stärkts och våldsutsatthet i särskilt utsatta situationer har uppmärksamats, såsom utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck, våld mot funktionshindrade kvinnor och kvinnor med missbruk.
61. Antalet anmälningar och personupplärade brott ökade under perioden, men den andel anmälningar som personuppläras låg kvar på ungefär samma nivå. Det gick inte heller att se någon tydlig minskning av antalet kvinnor som uppger att de har blivit utsatta för våld, vilket antas bero på att det har gått för kort tid för att fullt ut se effekter av insatserna.
62. Under 2011-2014 har regeringen följt upp handlingsplanerna med nya insatser som i huvudsak syftat till att säkra hållbarheten och långsiktigheten i utvecklingsarbetet, att verka för att metoder, kunskaper och arbetssätt integreras i myndigheternas ordinarie verksamhet. Större tyngdpunkt har också lagts vid insatser riktade till våldsutövande män. I det följande lyfts några exempel från olika områden fram.

---

¹ Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (Skr. 2007/08:39) och Handlingsplan för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja (Skr. 2009/19:229).

² Regeringens handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor har utvärderats av Brottsförebyggande rådet (Brå) och Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet.

63. I april 2012 beslutade regeringen att tillsätta en nationell samordnare mot våld i nära relationer. I samordnarens uppdrag ingår att verka för bättre effektivitet, kvalitet och långsiktighet i arbetet mot våld i nära relationer. Samordnaren ska också verka för förbättrad samverkan mellan berörda parter, överväga hur förebyggande insatser kan utvecklas och överväga hur stödet till ideella organisationer kan förstärkas. Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 juni 2014.
64. I februari 2014 tillsatte regeringen även en utredning med uppdrag att utarbeta en nationell strategi för att nå målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Uppdraget omfattar våld som drabbar kvinnor i nära relationer och våld som utövas mot kvinnor av bekanta eller helt okända män. Inom ramen för uppdraget ska utredaren ta fram en strategi med mål på lång och kort sikt samt föreslå hur dessa ska följas upp. Härutöver ska utredaren även utvärdera de insatser som har genomförts under innevarande mandatperiod samt analysera och bedöma behovet av att inom befintlig myndighetsstruktur bl.a. sprida kunskap och ge konsultativt stöd till myndigheter och andra relevanta aktörer på området. Uppdraget skall slutredovisas den 29 maj 2015.
65. Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen) undertecknades av Sverige i maj 2011. Sverige ratificerade konventionen den 1 juli 2014.

Lagstiftning

66. Den sexualbrottsreform som genomfördes 2005 har utvärderats. För att ytterligare förstärka och skärpa skyddet för den sexuella integriteten och det sexuella självbestämmandet har vissa förändringar genomförts i lagstiftningen. Dessa lagändringar trädde i kraft den 1 juli 2013. Bland annat har våldtäktsbrottet utvidgats ytterligare. Fler fall av sexuella utnyttjanden ska bedömas som våldtäkt genom att begreppet ”hjälplost tillstånd” ersätts av det vidare begreppet ”särskilt utsatt situation”. Vidare kompletteras den exemplifierande uppräkningslistan i lagtexten med begreppet ”allvarlig rädsla”. Det blir därmed ännu tydligare att även sådana situationer där ett offer möter ett övergrepp med passivitet omfattas av våldtäktsbrottet.
67. För en beskrivning av de särskilda brottstyperna grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning se Sveriges femte rapport.
68. Fridskränkningssbrotten har nyligen varit föremål för en utvärdering. Utredningen visar att införandet av brotten lett till en generell höjning av straffvärdet för upprepad brottslighet i nära relationer. Den 1 juli 2013 höjdes straffminimum för brotten och tillämpningsområdet vidgades för att ytterligare stärka det straffrättsliga skyddet mot upprepade kränkningar av närstående personer. I dag omfattar fridskränkningssbrotten olika typer av våldsbrott, fridsbrott, sexualbrott, skadegörelsebrott och överträdelse av kontaktförbud.

69. Hösten 2011 trädde ändringar i lagen om kontaktförbud, tidigare besöksförbud, i kraft. Syftet med ändringarna är att förbättra situationen för personer som på olika sätt har utsatts eller riskerar att utsättas för våld, hot eller trakasserier, ofta vid upprepade tillfällen, s.k. stalkning. I syfte att förstärka skyddseffekten ska vissa kontaktförbud kunna övervakas elektroniskt. Samtidigt infördes i brottsbalken ett nytt brott, olaga förföljelse, som tar sikte på förföljelse som består i upprepade brottsliga gärningar mot en och samma person. Syftet är att förstärka det straffrättsliga skyddet mot trakasserier och förföljelse och att höja straffnivån för brottslighet av detta slag. Regeringen har gett Brå i uppdrag att följa upp och utvärdera reformen om förbättrat skydd mot stalkning. Uppdraget ska slutredovisas senast den 16 januari 2015.
70. I januari 2014 ökade möjligheterna att förebygga våld mot kvinnor ytterligare genom ännu en ändring i lagen om kontaktförbud. Ändringen innebär att det inte längre krävs att risken för brott är påtaglig för att ett kontaktförbud avseende gemensam bostad ska få meddelas.
71. Den 1 juli 2014 ändrades flera lagar så att skyddet mot tvångsäktenskap och barnäktenskap stärks. Se vidare artikel 16.
72. Genom en ändring av 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) som trädde i kraft den 1 juli 2007 tydliggjordes socialnämndens ansvar för brottsoffer, särskilt våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld.

Myndigheternas arbete m.m.

73. Länsstyrelserna har sedan 2007 i uppdrag av regeringen att inom ramen för sitt ansvarsområde ta initiativ till och på olika sätt ge stöd till samordning av frågor som syftar till att motverka mäns våld mot kvinnor och att barn tvingas bevittna våld. I uppdraget ingår rådgivning, samordning och kompetenshöjande åtgärder liksom fördelning av utvecklingsmedel. Regeringen avsätter sammanlagt 40 miljoner kronor årligen för dessa insatser. Från och med 2008 utvidgades uppdraget till att omfatta hedersrelaterat våld och förtryck.
74. Regeringen har stärkt det förebyggande arbetet samt verkat för att förbättra skyddet och stödet för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld. Socialstyrelsen med flera myndigheter har genomfört en rad olika åtgärder för att förstärka och kvalitetsutveckla stödet till våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld samt utveckla insatser som riktar sig till våldsutövare som beaktar kvinnors och barns behov av trygghet och säkerhet. Socialstyrelsen har även tagit fram allmänna råd och föreskrifter om kommunernas arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld samt under 2012-2014 utformat utbildningsmaterial om särskilt utsatta grupper av våldsutsatta såsom äldre kvinnor, kvinnor med funktionsnedsättning, kvinnor med missbruksproblem, kvinnor med utländsk bakgrund och personer som utsatts för

hedersrelaterat våld och förtryck. Den kunskap som utvecklats har målgruppsanpassats och ska nu spridas och följas upp.

75. Regeringen gav Boverket i samverkan med länsstyrelsen i uppdrag att under 2008–2010 stödja ett utvecklingsarbete för att stärka tryggheten i stads- och tätortsmiljöer ur ett jämställdhetsperspektiv bl.a. genom att ge stöd till olika projekt för förbättrad belysning och upprustning av gångtunnlar. Boverkets utvärdering av arbetet visar att satsningen har lyft frågor om trygghet och jämställdhet på agendan inom verksamheter som arbetar med samhällsplanering och att kunskapen om frågorna har ökat.
76. Regeringen har 2014-2016 avsatt medel för utvecklingsprojekt som ska bidra till jämställdhet i offentliga miljöer. Stödet kan lämnas dels för fysiska åtgärder i form av integrering av ett tydligt jämställdhetsperspektiv i gestaltning av mötesplatser och stråk såväl inomhus som utomhus, dels för mer strategiska och metodutvecklande åtgärder.
77. Med anledning av ändringen av 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) om socialnämndens ansvar för brottsoffer, särskilt våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld, genomför Socialstyrelsen på regeringens uppdrag en förstärkt tillsyn på området. Detta ledde till att gemensamma bedömningskriterier togs fram för tillsyn. Resultatet av tillsynen visar att det nu pågår ett omfattande utvecklingsarbete i kommunerna inom alla områden, och att tillsynen i sig driver på utvecklingen.
78. I syfte att stärka de ideella kvinnojourernas arbete har regeringen ökat de medel som tilldelas ideella organisationer som arbetar med att bekämpa våld mot kvinnor. Regeringens tidigare beslutade förstärkning med 10 miljoner ökades med ytterligare 13,4 miljoner kronor 2014. Fr.o.m. 2015 har statsbidraget, som fördelas av Socialstyrelsen, en permanent förstärkning med 23 miljoner kronor.
79. Socialstyrelsen har också ett antal pågående uppdrag som rör stöd och hjälp till brottsoffer och behandlingsmetoder riktade till förövare. Uppdragen består i att ta fram en nationell vägledning för personal inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten i syfte att upptäcka våldsutsatthet, att genomföra öppna jämförelser av kommunernas arbete för att stödja våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld, samt att utveckla metoder och vägledning för arbetet med personer som utövar våld mot närstående.
80. Socialstyrelsen har även i uppgift att utreda när ett barn eller en vuxen person avlidit till följd av brott av en närstående eller tidigare närstående person. Syftet med utredningarna är att ge underlag till förslag på åtgärder som förebygger att barn och vuxna utsätts för våld av närstående samt att skapa långsiktig kunskapsuppbyggnad. Socialstyrelsen redovisar uppdraget vartannat år. I 2014 års rapport har man granskat 12 ärenden som rör vuxnas dödsfall (samtliga kvinnor). I dessa utredningar framkommer bl.a. att Socialtjänsten brister i bedömningar av behov och risker för våldsutsatta och i uppföljning av insatser samt att hälso- och sjukvården saknar rutiner för hur våld i nära relation ska hanteras. För att kunna göra en samlad bedömning av utvecklingsbehoven

har regeringen gett Statskontoret i uppdrag att utvärdera utredningsverksamheten vid Socialstyrelsen under perioden 2008–2014. Uppdraget ska slutredovisas i oktober 2014.

81. Regeringen gav 2008 Folkhälsomyndigheten (tidigare Statens folkhälsoinstitut, FHI) i uppdrag att undersöka hur våldsutsatta kvinnor som tillhör de nationella minoriteterna bemöts och stöds av offentliga myndigheter samt vidta åtgärder. FHI:s rapport visade att det finns behov av ökad kunskap bland myndigheter om bl.a. nationella minoriteters historia och kultur, bemötande och våldets mekanismer generellt. Inom ramen för uppdraget tog FHI bl.a. fram broschyrer för personal inom socialtjänst, polis och hälso- och sjukvård som möter kvinnor som tillhör de nationella minoriteterna och som är utsatta för våld i nära relation. I FHI:s uppdrag ingick också att fördela medel till arbete för jämställdhet, kvinnofrid och samverkan bland nationella minoriteter.
82. En del av medlen tilldelades Länsstyrelsen i Stockholms län i samarbete med Romsk och Resande kvinnojour för att inrätta ett nationellt resursstöd för yrkesutövare och volontärer som möter romska kvinnor som utsatts för våld i nära relation. Resursstödet verksamhet som inkluderade föreläsningar och annan kunskapsspridning visade på att myndigheter, kommunala förvaltningar och kvinnojourer var i behov av stöd i sitt arbete. I maj 2013 fick Länsstyrelsen i Stockholms län i uppdrag att i samarbete med Romsk och Resande kvinnojour utveckla och fortsätta erbjuda resursstödet. Uppdraget ska redovisas i april 2015.
83. Brå fick i regleringsbrevet för 2006 i uppdrag att i samråd med dåvarande Jämställdhetsombudsmannen (JämO) ta fram handledningsmaterial som riktar sig till unga i syfte att belysa frågor om sexuella trakasserier och attityder. Handledningen publicerades 2007.
84. Brå fick i regleringsbrevet 2006 i uppdrag att i samråd med f.d. Handikappombudsmannen och Myndigheten med handikappolitisk samordning kartlägga våld mot funktionshindrade. I rapporten konstateras bland annat att kvinnor med intellektuella och psykiska funktionshinder tillhör särskilda riskgrupper, särskilt när det gäller sexuella övergrepp. Brå ger förslag på konkreta brottsförebyggande insatser såsom större insyn i relationer mellan vårdtagare och vårdpersonal, ökad kunskap inom rättsväsendet om funktionshinder och riktlinjer för hur vårdpersonal ska agera vid misstanke om att vårdtagare utsätts för våld.
85. I syfte att få fördjupad kunskap om förekomsten av brott i nära relationer gav regeringen år 2012 Brå i uppdrag att genomföra en fördjupad nationell kartläggning av brott i nära relationer. Kartläggningen som redovisades i maj 2014, visar att ca 7 procent av både kvinnor och män uppger att de utsattes för såväl psykiskt som fysiskt våld i en nära relation under 2012. Även om utsattheten verkar vara jämnt fördelad, är det vanligare att kvinnor utsätts för grövre våld i form av grov misshandel och sexualbrott, och de har betydligt större behov av hjälp och stödinsatser. Kvinnor uppger även i betydligt större utsträckning att de varit i behov av sjukvård till följd av grov misshandel (29 procent).

Motsvarande siffra för männen var drygt 2 procent. (Sett över en livstid så uppger drygt 25 procent av kvinnorna att de någon gång utsatts för brott i nära relation. Motsvarande siffra för männen är knappt 17 procent.)

86. Brå fick 2013 i uppdrag att genomföra en kartläggning av polisanmälda hot och kränkningar som sker via internet. Brå ska bland annat kartlägga de polisanmälda brotternas karaktär och ge en beskrivning av de individer som är utsatta respektive gärningspersoner, med särskilt fokus på eventuella skillnader mellan könen. Brå ska även ge en beskrivning av vilka problem som finns i rättsväsendets arbete med att utreda och lagföra de aktuella brotten och ge förslag på åtgärder mot dessa problem.
87. Brå fick i regleringsbrevet 2014 i uppdrag att genomföra en uppföljning av hur de larm- och skyddspaket som Rikspolisstyrelsen tillhandahåller sedan 2010 används och fungerar. Syftet med larm- och skyddspaketen är att förstärka skyddet för personer som konstaterats vara utsatta för förföljelse och hot.
88. Regeringen genomförde under den förra mandatperioden den största satsningen på rättsväsendet i modern tid. Rättsväsendet har förstärkts från polis och åklagare till domstolar och kriminalvård. Som en del i satsningen på rättsväsendet genomfördes även flera förändringar, i syfte att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Satsningen har fortsatt under innevarande mandatperiod. Anslagen till rättsväsendet är 2014 ca 11,3 miljarder kr högre än 2006.
89. Rikspolisstyrelsen har haft ett antal regeringsuppdrag angående våld mot kvinnor. År 2007 fick Rikspolisstyrelsen ett särskilt uppdrag att intensifiera arbetet för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersvåld samt våld i samkönade relationer. Som en del av uppdraget genomförde polisen 2009-2010 en särskild informationskampanj inklusive en informationssida för att sprida kunskap om våld i nära relationer och uppmuntra personer som utsatts för våld att anmäla det till polisen. Satsningen följdes upp under 2012-2013 med en andra informationskampanj. För att värna om alla kvinnor i Sverige, inklusive kvinnor med annan etnisk bakgrund än svensk, finns polisens informationsmaterial på flera olika språk. Polisen har också arrangerat särskilda informationsträffar med invandrargrupper för vilka statistiken har visat att många kvinnor utsätts för våld i nära relationer. Informationen har vid dessa tillfällen lämnats av särskilt utbildade informatörer på det språk som den aktuella gruppen talar.
90. Inom polisen finns brottsoffersamordnare som arbetar med brottsofferstödande verksamhet. Många polismyndigheter samarbetar också med kvinno- och tjejjourer, skolpersonal, socialtjänsten och personal vid skyddat boende. För att stärka polisens kompetens och förmåga att förebygga och utreda våld i nära relationer har polisen också tagit fram en nationell handbok och ett interaktivt utbildningsmaterial som beskriver arbetssätt och metoder för att utreda och förebygga brott i nära relationer. Rikspolisstyrelsen har även tagit fram en handbok för att utreda och förebygga hedersrelaterade brott och på varje polismyndighet finns en särskild kontaktperson för

hedersrelaterat brott. Arbetet med att kunna kombinera kontaktförbud med elektronisk övervakning som omnämndes i punkt 80 i den svenska regeringens sjätte och sjunde periodiska rapport har fortsatt. Utrustningen har varit möjlig att använda sedan juni 2013.

91. Särskilda utbildningsinsatser i fråga om mäns våld mot kvinnor, hedersproblematik och människohandel bedrivs av en rad myndigheter inom rättsväsendet bl.a. av Brottsoffermyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten och Domstolsverket.
92. Domstolsverket fick under 2008 och 2009 i uppdrag att genomföra utbildningsinsatser för att ytterligare stärka kompetensen hos Sveriges domstolars personal när det gäller frågor om mäns våld mot kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, samt våld i samkönade relationer. Åtgärderna syftade till ett bättre bemötande av brottsoffer. Domstolsverket konstaterar i sin slutrapport att utbildningsinsatsen medfört att intresset för frågor om bemötande av brottsoffer har ökat hos personalen vid Sveriges Domstolar.
93. Domstolsakademin bildades 2009 och tillhandahåller bl.a. utbildning om fridskränkingsbrotten som innehåller moment om riskbedömningar för återfall i våldsbrott, förutsättningarna för kontaktförbud, skydd mot våld i nära relationer som en mänsklig rättighet och bemötande av offer för våld i nära relationer. Vidare ges utbildning i hedersproblematik samt kurser om sexualbrott, som tar upp frågor kring våld i nära relationer, mäns våld mot kvinnor, trafficking och närliggande frågor. Sedan flera år tillbaka pågår även arbete såväl på nationell som på lokal nivå inom Sveriges Domstolar med förtroende- och bemötandefrågor.
94. Samtliga ordinarie domare har erbjudits möjlighet att delta i det utbildningsprogram som tagits fram inom ramen för ett regeringsuppdrag till Brottsoffermyndighetens om bemötande av unga sexualbrottsoffer. Sveriges Domstolar deltar även i myndighetssamverkan för kvinnofrid.
95. Inom ramen för Åklagarmyndighetens ordinarie grundutbildning tillhandhålls utbildning för operativa åklagare avseende handläggning av brott i nära relationer. Det finns även vidareutbildning för åklagare om våld i nära relation.
96. Under 2009 och 2010 deltog Åklagarmyndigheten i en omfattande utbildningssatsning i samverkan med lokal polis inom ramen för regeringsuppdrag om brott i nära relationer. Under 2010 startade man i samverkan med polisen ett projekt för metodutveckling av vålds- och sexualbrott i nära relation och mot barn. En modell för snabbare och mer rättssäkert arbetssätt testades på två åklagarkammare. Resultatet visade att detta arbetssätt leder till kortare handläggningstider och ger effektivitetsvinster. Åklagarmyndigheten har arbetat med att implementera det arbetssätt som modellen förespråkar i organisationen.

97. Åklagarmyndigheten har även arbetat med bemötandefrågor bl.a. med forskare från Umeå universitet. Myndigheten har också tagit fram såväl som uppdaterat en rad metodhandböcker som ger stöd i ärenden om kontaktförbud, i bemötandet av brottsoffer och om grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning.
98. Riksåklagaren har sedan 2006 tillsatt ett antal särskilda relationsvåldsspecialister som har en fördjupad kunskap beträffande våld i nära relationer. Numera finns det sådana specialister i stort sett på varje åklagarkammare i landet.
99. Brottsoffermyndigheten har fått i uppdrag att 2011-2014 vidareutveckla och genomföra ett utbildningsprogram som riktar sig till personal inom polisen, Åklagarmyndigheten och domstolsväsendet. Även advokater ska ges möjlighet att delta. Syftet med programmet är att öka kunskapen om sexualbrottsoffer och förbättra bemötandet av dessa brottsoffer i samband med polisanmälan, förundersökning och rättegång. Uppdraget ska redovisas senast den 15 juni 2014.
100. Brottsoffermyndigheten fick i oktober 2008 i uppdrag av regeringen att under två år fördela medel till forskning och andra studier, systematisk metodutveckling och andra liknande insatser som syftar till att öka kunskapen om mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, våld i samkönade relationer samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Uppdraget omfattar även metodutveckling som syftar till att öka kunskapen om mäns våld mot kvinnor, inklusive sexuellt våld och andra sexuella övergrepp.
101. Rikspolisstyrelsen och Polismyndigheten i Skåne har på regeringens uppdrag utformat en modell för utredning av våld mot kvinnor och bemötandet av brottsoffren där brottsoffren tas emot i lokaler särskilt konstruerade och inredda för att skapa en trygg och säker. Resultatet – projekt Karin – är en samverkansmodell mellan specialiserad polis, åklagare och socialtjänst.

Förebyggande och bekämpande av hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive äktenskap mot en parts vilja

102. Regeringen har sedan början av 2000-talet vidtagit en rad insatser för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck liksom barnäktenskap och tvångsäktenskap. Arbetet med olika insatser bygger till stora delar på ett samarbete mellan länsstyrelserna, kommuner och organisationer inom det civila samhället. Flera myndigheter har haft i uppdrag att kartlägga förekomsten av hedersrelaterat våld och förtryck. År 2008 redovisade Ungdomsstyrelsen (numera Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, nedan kallad f.d. Ungdomsstyrelsen) i en kartläggning av arrangerade äktenskap mot en parts vilja att ungefär 70 000 ungdomar i åldern 16-25 år upplevde att de inte har möjlighet att fritt välja vem de ska gifta sig med och ungefär 8 500 av dessa ungdomar oroade sig för att bli gifta mot sin vilja.

103. Regeringen har gett ett flertal myndigheter i uppdrag att bedriva förebyggande insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck inklusive äktenskap mot en parts vilja. Mellan 2006-2007 fick f.d. Ungdomsstyrelsen i uppdrag att i samråd med länsstyrelserna stödja tjejjournernas insatser mot hedersrelaterat våld. Därefter fick myndigheten även i uppdrag att genomföra utbildningar om insatser som kan förebygga mäns våld mot flickor och kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck (2007-2010).
104. Även ett antal skolmyndigheter har haft uppdrag på området. Myndigheten för skolutveckling fick 2008 i uppdrag att genomföra fortbildningar för skolledare i grund- och gymnasieskolan. Under perioden 2011–2014 fick Statens skolverk i uppdrag att bl.a. genomföra fortbildningar för att motverka hedersproblematik riktade till rektorer, förskolechefer, förskollärare, fritidspedagoger, lärare samt elevhälsans personal.
105. Sedan 2005 har Länsstyrelsen i Östergötlands län i uppdrag att ge stöd till nationella och länsövergripande insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck och förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja. Länsstyrelsen ska under 2012–2014 utarbeta och sprida information till unga samt sprida en vägledning för stöd och rehabilitering av unga som riskerar att bli, eller har blivit, gifta mot sin vilja eller utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Myndigheten har även genomfört ett stort antal utbildningar till de som möter utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck och genomfört informationssatsningar riktade till barn och unga. Länsstyrelsen i Östergötland har sedan 2013 i uppdrag att utveckla ett nationellt kompetensteam mot tvångsäktenskap och barnäktenskap samt hedersrelaterat våld. Uppdraget har förlängts till 2015.
106. Länsstyrelsen i Östergötland och Socialstyrelsen fick 2013 i uppdrag att arbeta förebyggande mot kvinnlig könsstympning. Uppdragen omfattar åtgärder riktade mot hälso- och sjukvården samt en studie i syfte att få kunskap om hur många som riskerar att bli utsatta för kvinnlig könsstympning. Vidare ska det tas fram förslag kring hur myndigheter och verksamheter kan arbeta förebyggande och med skydd och stöd i ärenden då en flicka eller kvinna riskerar att bli utsatt för könsstympning. Uppdragen ska redovisas 2015.

Åtgärder mot sexuellt våld och sexuell exploatering

107. Sedan 2010 har regeringen intensifierat arbetet med att förebygga och bekämpa våldtäkter och andra sexuella övergrepp, genom att bl.a. öka stödet till brottsoffren och genom att effektivisera och förbättra rättsväsendets hantering av våldtäktsärenden.
108. F.d. Ungdomsstyrelsen fick 2013 i uppdrag att göra en kartläggning av föreningslivets arbete för att förebygga sexuella övergrepp och kränkningar inom föreningslivet. Myndigheten ska utifrån kartläggningen lyfta fram goda exempel på olika arbetssätt och metoder och sprida detta i befintliga nätverk för myndigheter och bland civila samhällets organisationer. Uppdraget ska redovisas 2015.

109. F.d. Ungdomsstyrelsen fick 2008 i uppdrag att förebygga sexuell exploatering av unga kvinnor och män från 16 år. Myndigheten har tagit fram metodmaterial och genomfört utbildningar om sexuell exploatering av ungdomar samt ungdomars utsatthet för sexuella trakasserier, hot, våld samt erfarenheter av att sälja sex. Under 2014 har myndigheten i uppdrag att tillsammans med ett antal kommuner ta fram vägledning för arbetet med att förebygga sexuell exploatering av barn och unga och även för arbetet med att ge stöd till dem som blir utsatta. Myndigheten har också uppdrag att genomföra insatser mot kränkningar, trakasserier och hot via internet och andra interaktiva medier. Härtill har Statens medieråd fått i uppdrag att under 2013 och 2014 genomföra Europarådets kampanj No Hate Speech Movement i Sverige som syftar till att höja kunskapen om främlingsfientlighet, sexism och liknande former av intolerans på internet samt att mobilisera för att främja mänskliga rättigheter, demokrati och jämställdhet på internet.
110. Regeringen har även gett Nationellt Centrum för Kvinnofrid vid Uppsala universitetet i uppdrag att utveckla och förbättra stödtelefonen kvinnofridslinjen så att den får bättre förutsättningar att tillgodose behoven hos kvinnor som har utsatts för hot, våld och sexuella övergrepp. Uppdraget ska redovisas den 1 april 2015.
111. Brottsoffermyndigheten har fått i uppdrag att sedan 2011 fördela medel till forskning m.m. för att öka kunskapen om mäns våld mot kvinnor, inklusive sexuellt våld och andra sexuella övergrepp. Totalt har 42 miljoner kronor fördelats mellan 2011 och 2014.

Förebyggande insatser riktade till pojkar och män samt utveckling av insatser riktade till våldsutövare

112. När det gäller åtgärder riktade till förövare har insatserna hittills främst inriktats på att utveckla Kriminalvårdens program och socialtjänstens insatser. Kriminalvården arbetar sedan början av 2000-talet med kunskapsbaserade och kvalitetssäkrade nationella program för behandling av bl.a. sexualbrottsdömda män och dömda för våld i nära relationer. Regeringen har sedan 2007 avsatt resurser för att förstärka behandlingen av sexualbrottsdömda män samt män som dömts för våld i nära relationer. Kriminalvården fick bl.a. i regeringens handlingsplan för mäns våld mot kvinnor m.m. i uppdrag att under 2008-2010 genomföra en särskild satsning ägnad att öka insatserna för denna grupp dömda män. Resultatet visar att regeringens satsning på verksamheter inom kriminalvården riktade till våldsamma män bland annat lett till en betydande ökning av antalet fullföljda behandlingsprogram för dömda män.
113. Regeringen har under 2013 gett Kriminalvården i uppdrag att intensifiera det återfallsförebyggande arbetet genom åtgärder avseende våldsbrottsdömda under verkställigheten. Arbetet ska bl.a. omfatta förstärkta insatser avseende riskbedömningar och behandlingsinsatser som riktas mot olika grupper av våldsbrottsdömda inom ramen för Kriminalvårdens olika verksamheter. Fokus ska ligga på att i samverkan med berörda aktörer planera och förbereda tiden efter frigivning för att förebygga återfall i brott. Uppdraget ska slutredovisas till regeringen senast den i mars 2017.

114. Inom Stockholms läns landsting bedriver Centrum för andrologi och sexual medicin (CASM) vid Karolinska universitetssjukhuset en verksamhet som tar emot personer som utövar eller riskerar att utöva sexuellt våld, bl.a. i form av en telefonverksamhet som delvis fångar upp denna målgrupp. Regeringen har gett stöd till den hjälptelefonlinje, en s.k. stoppteleson mot sexuellt våld som drivs av CASM.

115. Regeringen har också riktat insatser till unga som utövar våld, eller som kan komma att göra det. Ungdomsstyrelsen fick under 2011 i uppdrag att ta fram kunskapsstöd om pojkar och unga män och attityder och värderingar till jämställdhet, maskulinitet och våld. Utifrån studien Unga och våld – en analys av maskulinitet och förebyggande verksamheter, har myndigheten i uppdrag under perioden 2012-2014 att genomföra insatser med fokus på att ur ett jämställdhetsperspektiv ta fram kunskapsstöd som är inriktat på attityder och värderingar i syfte att bekämpa mäns våld mot kvinnor.

Kriminalstatistik

116. Brottsförebyggande rådet (Brå) ansvarar för att publicera den officiella kriminalstatistiken, som bland annat innehåller uppgifter om antalet anmälda brott. Anmälda brott omfattar alla de händelser som anmälts och registrerats som brott av Polisen, Åklagarmyndigheten, Tullverket och Ekobrottsmyndigheten. Det innebär att de anmälda brotten även inkluderar händelser som efter utredning visar sig inte vara brott, eller där brott inte kan styrkas.

Tabell 1. Anmälda brott 2006–2013.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Misshandel mot kvinna ¹	25 491	26 857	25 926	26 261	27 312	27 972	28 360	27 056
Misshandel flicka (15–17 år)	-	-	2 389	3 021	2 910	2 633	2 457	2 290
Grov kvinnofridskränkning	2 384	2 514	2 733	2 657	2 501	2 471	2 469	2 136
Våldtäkt kvinna (18 år eller äldre) ²	-	-	2 946	2 935	3 245	3 415	3 307	3 224
Våldtäkt flicka (15–17 år) ²	-	-	978	920	770	708	786	710
Olaga hot kvinna (18 år eller äldre)	18 956	19 524	20 034	20 009	20 558	20 246	19 389	19 547
Olaga hot flicka (under 18 år) ³	-	-	-	2 805	2 554	2 557	2 295	2 508

¹ Inkluderar år 2006 och 2007 kvinna 15 år eller äldre, och från 2008 och framåt kvinna 18 år eller äldre.

² För 2006 och 2007 finns inte könsuppdelad statistik, och inte heller specifik statistik för åldersgruppen 15–17 år.

Antalet anmälda brott om våldtäkt mot personer 15 år eller äldre (inkl. pojkar/män) var 2006 3 074 stycken och 2007 3 535 stycken. Antalet anmälda våldtäkter mot män är dock få. 2008 anmäldes totalt 101 våldtäkter mot pojkar (15-17 år) och män.

³ Könsuppdelad statistik finns inte för åren 2006–2008.

117. Eftersom statistiken över dödligt våld (fullbordade mord, dråp, barnadrap och vållande till annans död genom misshandel) ger en överskattad bild av det faktiska antalet fall

genomför Brå en årlig granskning av det anmälda dödliga våldet. Detta i syfte att ta fram en korrigerad uppgift där händelser som inte utgör dödligt våld, felanmälningar och dubletter är bortrensade. Granskningarna visar att kvinnor utgör omkring en tredjedel av offren vid dödligt våld. Under 2013 konstaterades totalt 87 fall av dödligt våld i Sverige, och i 26 av dessa fall var offret en kvinna.

118. Nationella trygghetsundersökningen (NTU) är en stor frågeundersökning som Brå utför årligen. I undersökningen svarar omkring 13 000 personer i åldern 16–79 år på frågor om utsatthet för brott, trygghet och förtroende för rättsväsendet. Undersökningen omfattar bland annat frågor om utsatthet för tio olika brottstyper, däribland misshandel, sexualbrott, hot och trakasserier. Resultaten redovisas uppdelat på kön, ålder, typ av brottsplats och relation till gärningspersonen.
119. I NTU görs redovisningar uppdelat på svenskfödda med båda/en förälder inrikes född(a), båda föräldrarna utrikes födda respektive utrikes födda. Däremot görs ingen uppdelning på både kön och svensk/utländsk bakgrund, eftersom antalet svarande i respektive grupp då blir för få för att redovisningen ska vara tillförlitlig och användbar.

Artikel 4 – Påskyndande av faktisk jämställdhet

Artikel 4:1 – 4:2

120. I informationen nedan har rekommendation 25 beaktats.
121. Åtgärder för att påskynda faktisk jämställdhet inom olika områden beskrivs under respektive artikel i denna rapport. Se även Sveriges tidigare rapporter.
122. För att påskynda utvecklingen mot jämställdhet har regeringen under perioden 2006 – 2014 avsatt sammanlagt nästan 2,4 miljarder kronor för särskilda åtgärder. Resurserna har fördelats till insatser för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen, bl.a. genom en bred satsning på att utveckla metoderna för jämställdhetsintegrering inom såväl statlig som kommunal verksamhet. Forskning och kunskapsutveckling inom jämställdhetsområdet har främjats. Arbetet för att förebygga mäns våld mot kvinnor, inbegripet prostitution och människohandel för sexuella ändamål har prioriterats.
123. Gravitetetspenning kan betalas ut i slutet av graviditeten när kvinnan har ett fysiskt påfrestande arbete som sätter ned hennes arbetsförmåga. En gravid arbetstagare som förbjuds fortsätta sitt arbete p.g.a. risker i arbetsmiljön kan också ha rätt till gravitetetspenning. Från den 1 januari 2014 omfattas även gravida egenföretagare av rätten till gravitetetspenning på grund av risker i arbetsmiljön. Under 2012 mottog ca 20 procent av samtliga gravida kvinnor gravitetetspenning. En kvinna har också möjlighet att använda föräldrapenningdagar i slutet av graviditeten om hon önskar reducera sin arbetstid eller vara ledig innan nedkomsten.

Artikel 5 – Könsstereotyper, föräldraledighet m.m.

124. Åtgärder som syftar till att underlätta för föräldrar att förena förvärvsarbete och familj redovisas under artikel 11. Se även information om främjande av jämställdhet inom utbildningsområdet och kulturområdet under artikel 10 och 13 samt Sveriges tidigare rapporter. I nedanstående information har rekommendation 23 och 27 beaktats.

Artikel 5.a – Motarbete könsstereotyper

125. Propositionen Bildning och tillgänglighet – radio och tv i allmänhetens tjänst 2014–2019 (prop. 2012/13:164) beslutades av riksdagen i november 2013. Regeringen uttrycker i propositionen att public service-företagen Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) genom sin särskilda ställning och sitt programutbud har en större möjlighet än andra medieföretag att påverka attityder i samhället, och att det därför är naturligt att högre krav ställs på programverksamheten i allmänhetens tjänst. Därför har det i sändningstillstånden för SR, SVT och UR för perioden 2014–2019, som beslutades i december 2013, införts en bestämmelse om att programverksamheten som helhet ska bedrivas utifrån ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv.

126. Den 1 januari 2011 bildades myndigheten Statens medieråd. Statens medieråd ska verka för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan. Myndigheten ska, som andra myndigheter på kulturområdet, ha ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv i verksamheten.

127. År 2008 gav regeringen Statistiska centralbyrån (SCB) i uppdrag att genomföra en tidsanvändningsundersökning. Undersökningen ger möjlighet att beskriva likheter och skillnader i kvinnors och mäns levnadsvillkor vad gäller vardagslivet och dess organisering. Utifrån målsättningen att kvinnor och män ska fördela det obetalda arbetet lika så indikerar statistiken att kvinnor och män i Sverige är mer jämställda idag än tidigare. Kvinnor minskar sitt hemarbetande samtidigt som män åtminstone ägnar lika mycket tid åt det som tidigare. Det minskade hemarbetet har i sin tur gett möjlighet till ett ökat förvärvsarbetande.

128. Regeringen har gett f.d. Ungdomsstyrelsen ett antal uppdrag som inriktats på att förändra attityder och värderingar i syfte att bekämpa mäns våld mot kvinnor och sexuell exploatering, se mer information under artikel 3.

Artikel 5.b. – Föräldraledighet m.m.

129. För att förtydliga båda föräldrarnas ansvar för barnet samt minska konflikter mellan föräldrar har nya regler för föräldrapenningen införts för barn födda from den 1 januari 2014.

– Föräldrapenningen ersättningsnivåer (sjukpenningnivå respektive lägstanivå) ska vara delade lika mellan föräldrar med gemensam vårdnad om ett barn. Detta innebär att

föräldrarna får rätt till föräldrapenning för 195 dagar på sjukpenningnivå eller grundnivå och 45 dagar på lägstanivå. Liksom tidigare kan dagar överlätas mellan föräldrar, förutom 60 dagar på sjukpenningnivå för respektive förälder.

– När föräldrar har gemensam vårdnad om ett barn ska barnbidraget betalas ut med hälften till vardera föräldern om föräldrarna inte har anmält vem som ska vara bidragsmottagare. Bor barnet växelvis hos båda föräldrarna betalas barnbidraget med hälften till vardera föräldern, om den förälder som vill ha en delning av bidraget gör sannolikt att sådant boende föreligger.

130. Regeringen har satt upp ett mål för Försäkringskassan kring information om föräldraförsäkringen i syfte att båda föräldrarna ska ges goda kunskaper om föräldraförsäkringens regelverk och därmed skapa förutsättningar för valfrihet, ett jämställt föräldraskap och makt över livssituationen. Försäkringskassan har under 2013 genomfört ett antal olika åtgärder för att förstärka informationen till föräldrarna samt att ytterligare utveckla och tillhandahålla självbetjäningstjänster som underlättar planering av föräldraledigheten.
131. Under 2012 gav regeringen Försäkringskassan i uppdrag att genomföra en undersökning riktad till föräldrar om deras överväganden kring föräldraledighet och föräldrapenninguttag och möjligheter att kombinera arbete och familjeliv. Syftet var att öka kunskapen om vad som ligger bakom föräldrarnas beslut om föräldraledighet med och utan uttag av föräldrapenning.
132. I föräldraledighetslagen finns bestämmelser om förbud mot missgynnande behandling av arbetsökande och arbetstagare av skäl som har samband med föräldraledighet. DO har rätt att föra talan i domstol för enskilda enligt dessa bestämmelser. JämO genomförde 2007 en nationell informationskampanj i samarbete med sex länsstyrelser om missgynnandeförbudet. Målgrupper var arbetsmarknadens parter och allmänheten. Inför kampanjen framställdes en informationsbroschyr som spreds i landet. I samtliga län gavs möjligheter att arrangera rådgivningssamtal med JämOs jurister. Kampanjen avslutades med en nationell konferens. Antalet anmälningar och förfrågningar om missgynnandeförbudet ökade markant under kampanjen.
133. Arbetsdomstolen har under perioden (2006-2014) i åtta mål prövat frågor som gällt missgynnande av skäl som haft samband med föräldraledighet eller diskriminering som haft samband med graviditet. Se bilaga 2.

Artikel 6 – Handel med kvinnor och utnyttjande av kvinnor i prostitution

134. I informationen nedan har rekommendation 31 och 33 beaktats.

Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål

135. Den 10 juli 2008 antog regeringen en handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Handlingsplanen fokuserar på den enskilda

individens behov och består av fem insatsområden: ökat skydd och stöd till utsatta, stärkt förebyggande arbete, stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet, utveckling av insatser riktade till våldsutövare, ökad nationell och internationell samverkan och ökade kunskaper. Totalt satsades 210 miljoner kronor på 36 åtgärder under perioden 2008–2010. Flera av åtgärderna har getts fortsatt finansiering perioden 2011–2014. Av de 36 åtgärderna kan nämnas uppdrag till Länsstyrelsen i Stockholms län, Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten, Svenska institutet och Kriminalvården, se följande fyra stycken för mer information om dessa uppdrag.

136. Regeringen gav Länsstyrelsen i Stockholms län i uppdrag att på nationell nivå samordna det arbete som bedrivs av myndigheter mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Arbetet omfattar bland annat stärkt samverkan, operativt metodstöd, arbete med tryggt återvändande och stödprogram för rehabilitering för personer som har utsatts för prostitution och människohandel för sexuella ändamål. I april 2013 vidgades uppdraget till att omfatta samtliga former av människohandel.
137. Regeringen gav Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten i uppdrag att förstärka insatserna mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Sammantaget fördelades 30 miljoner kronor för operativa insatser och 10 miljoner kronor för metod- och kompetensutveckling. Insatsen har bidragit till ökad kompetens hos Polisen och åklagarna samtidigt som antalet polisanmälningar, inledda förundersökningar och lagföringar om människohandel och människohandelsliknande brott har ökat.
138. Inom ramen för handlingsplanen mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål gav regeringen Kriminalvården i uppdrag att identifiera och erbjuda stöd, rådgivning och rehabilitering till kvinnor som utsatts för människohandel eller befunnit sig i prostitution. Insatsen har, enligt myndigheten, bidragit bl.a. till att belysa dessa kvinnors villkor, till ökade kunskaper inom myndigheten och till förändrade arbetsmetoder.
139. Regeringen gav Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag att följa upp genomförandet av regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. I rapporten konstateras att handlingsplanen har bidragit till att öka medvetenheten om existensen av dessa problem i Sverige och få upp frågan på agendan bland dem som i sitt arbete kommer i kontakt med problemen eller kan komma att göra det. I den bemärkelsen har insatserna i handlingsplanen gjort ett tydligt avtryck. Svårigheterna är dock att prostitution och människohandel är relativt dolda och utforskade problem och att det är relativt få personer som på eget initiativ söker hjälp för att komma ur prostitution och människohandel. Trots dessa svårigheter anser Brå att åtgärderna i handlingsplanerna på sikt kommer att kunna bidra till bättre förebyggande och brottsbekämpande insatser och förbättrat stöd till utsatta.

Lagstiftning m.m.

140. 2011 höjdes maximistraffet för köp av sexuell tjänst från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Syftet med skärpningen var att skapa ytterligare utrymme för en mer nyanserad bedömning av straffvärdet vid allvarliga fall av köp av sexuell tjänst.
141. Den svenska domsrätten omfattar i princip alla brott som i utlandet har begåtts av svenska medborgare eller av utlänningar med hemvist i Sverige. Det finns dock ett krav på dubbel straffbarhet vilket innebär att gärningen inte ska vara fri från ansvar enligt lagen på gärningsorten för att svensk domsrätt ska föreligga. Från kravet på dubbel straffbarhet har det i svensk rätt gjorts undantag för i princip alla sexualbrott mot barn. Genom en lagändring 2013 undantogs vidare bl.a. köp av sexuell handling av barn från detta krav.
142. Den 1 juli 2010 ändrades utformningen av människohandelsbrottet i syfte att effektivisera straffbestämmelsen och förstärka det straffrättsliga skyddet mot människohandel. Ändringarna innebär bl.a. att kravet på att gärningsmannen genom en handelsåtgärd tar kontroll över offret – det s.k. kontrollrequisitet – tas bort. Vidare avskaffades kravet på dubbel straffbarhet för att svensk domstol ska kunna döma över människohandel som begåtts utomlands.
143. Som nämndes i Sveriges förra rapport undertecknade Sverige Europarådets konvention om bekämpande av människohandel i maj 2005. Konventionen trädde i kraft den 1 februari 2008. I samband med att det straffrättsliga skyddet mot människohandel förstärktes vidtogs även de lagändringar som behövdes för att ratificera konventionen. Sverige deponerade ratifikationsinstrument för konventionen den 31 maj 2010. Konventionen trädde i kraft för Sverige den 1 september 2010.
144. Sverige har vidtagit nödvändiga åtgärder för att genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU av den 5 april 2011 om förebyggande och bekämpande av människohandel, om skydd av dess offer och om ersättande av rådets rambeslut 2002/629/RIF.

Omfattningen av köp av sexuella tjänster och människohandel

145. Sveriges nationella rapportör i frågor som rör människohandel vid Rikspolisstyrelsen menar att det är svårt att uppskatta hur många som faller offer för människohandel i Sverige. Under 2012 upprättade polisen 21 anmälningar om människohandel för sexuella ändamål och 48 anmälningar om människohandel för andra ändamål än sexuella. I samtliga anmälningar om människohandel för sexuella ändamål var offren kvinnor.
146. I den officiella kriminalstatistiken redovisas inte statistik uppdelad på kön gällande köp av sexuella tjänster och människohandel för sexuella ändamål. Däremot finns statistik gällande antalet anmälda brott som ej är uppdelat på kön. Under perioden 2008–2011 anmäldes 2 581 köp av sexuell tjänst till polisen. Majoriteten av säljarna var kvinnor i

åldern 18-25 år som ofta befann sig i en mycket utsatt situation. Polismyndigheterna i storstadslänen samarbetar med socialtjänstens prostitutionsgrupper i fall som rör sexköp och människohandel för sexuella ändamål.

Tabell Anmälda brott 2006–2013. Ej uppdelat på kön.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Köp av sexuell tjänst	163	189	187	352	1277	765	551	544
Människohandel för sexuella ändamål	27	15	15	31	32	35	21	40
-varav med barn under 18 år	-	-	-	9	7	10	9	11
-varav med person 18 år eller äldre	-	-	-	22	25	25	12	29

Källa: Brottförebyggande rådet.

147. Regeringen gav 2008 en särskild utredare i uppdrag att utvärdera tillämpningen av förbudet mot köp av sexuell tjänst och de effekter förbudet har fått. Enligt utredningen har förbudet mot köp av sexuell tjänst haft avsedd effekt och är ett viktigt instrument i kampen mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Gatuprostitutionen i Sverige har halverats sedan 1999 när förbudet infördes, vilket antas vara direkt relaterat till förbudet. Det finns inget som tyder på att det har varit en större ökning av prostitution på internet i Sverige än i jämförbara länder. Inte heller inomhusprostitutionen, dvs. den som sker på hotell, restauranger, sexklubbar och liknande, synes ha ökat i omfattning under senare år. Det finns alltså enligt utredningen inte något som talar för att gatuprostitutionen har övergått i prostitution på internet eller inomhusprostitution.

Tabell: Antal personer i gatuprostitution 1998-2008

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Stockholm	280	170	i.u.	i.u.	i.u.	200	i.u.	150	200	i.u.	180
Göteborg	286	90	i.u.	i.u.	i.u.	100	30	30	i.u.	i.u.	64
Malmö	160	80	111	123	135	106	98	92	67	74	52

Källa: Socialstyrelsen, uppgifter från prostitutionsgrupperna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt Befolkningsstatistik från SCB.

148. Utredningen konstaterar vidare att det är svårt att bedöma den exakta omfattningen av människohandel för sexuella ändamål i Sverige. Människohandel förekommer dock i väsentligt mindre utsträckning i Sverige än i jämförbara länder. Enligt Rikskriminalpolisen står det klart att förbudet motverkar etablering av människohandlare i Sverige eftersom kriminella grupperingar ser Sverige som en dålig marknad. Förbudet mot köp av sexuell tjänst har även haft en normerande effekt. Förbudet stöds i dag av mer än 70 procent av befolkningen. Förbudet har enligt utredningen även visat sig verka avskräckande på sexköpare. Utredningen har inte kunnat finna att kriminaliseringen har inneburit negativa effekter för de som utnyttjas i prostitution. Det finns heller inget som talar för att köparna har blivit mer våldsamma sedan förbudet infördes. Detta betraktas

som en myt av såväl polis som kvinnor som lämnat prostitution. Inget tyder heller på att kriminaliseringen av sexköp har försvårat för personer som utnyttjas i gatuprostitutionen att komma i kontakt med myndigheter.

149. Socialstyrelsen har haft i uppdrag att följa prostitutionens omfattning. Den sista rapporten *Kännedom om prostitution 2007* presenterades 2007. Regeringen gav 2013 Socialstyrelsen i uppdrag att regelbundet undersöka utvecklingstendenser inom prostitutionen och att utifrån detta samla in uppgifter om vad personer som säljer respektive köper sexuella tjänster själva ser för behov av stöd och hjälp. I uppdraget ingår även bl.a. att undersöka vilket behov av ytterligare kunskapsstöd som socialtjänsten och hälso- och sjukvården behöver för att bättre tillgodose personernas behov samt uppmärksamma hbt-personer som köper och säljer sexuella tjänster. Nästa rapport ska redovisas våren 2014.
150. Regeringen har gett Länsstyrelsen i Stockholms län i uppdrag att kartlägga och samla kunskap om prostitutionens utveckling och omfattning i Sverige. I uppdraget ingår att analysera prostitutionens utbredning, omfattning och former bl.a. nya trender, kontaktvägar och vilka som köper respektive säljer sexuella tjänster, samt att beskriva den internationella utvecklingen på området. Uppdraget ska redovisas våren 2015.

Del II

Artikel 7 – Politiskt och offentligt liv

151. I informationen nedan har rekommendation nr 25 beaktats.
152. Regeringen överlämnade i december 2013 skrivelsen *En politik för en levande demokrati* till riksdagen i vilken regeringen redovisade inriktningen för det fortsatta arbetet med att förverkliga målet för demokratipolitiken. Som nämnts i inledningsavsnittet är ett av de jämställdhetspolitiska delmålen att kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
153. Se även information om minoritetspolitiken under artikel 2 c.

Artikel 7.a – Valdeltagande

154. Valdeltagandet i de allmänna valen har ökat i de två senaste valen (2006 och 2010). I riksdagsvalet 2010 var valdeltagandet 84,6 procent. Valdeltagandet för kvinnor har sedan 1973 varit högre än för män. Vid 2010 års riksdagsval var valdeltagandet 1 procentenhet högre. Valdeltagandet för unga kvinnor i ålder 18-24 år är 4 procentenheter högre än för män i samma åldersgrupp.
155. Under 2014 kommer allmänna val hållas till riksdag, kommun- och landstingsfullmäktige samt till Europaparlamentsvalet. Regeringen kommer att avsätta

61 miljoner kronor för valdeltagande åtgärder. Unga och utrikes födda är prioriterade målgrupper. Åtgärderna omfattar bl.a. ett stöd till kommuner och civila samhället för valdeltagandeinsatser. Verksamheten ska i första hand genomföras i områden med lågt deltagande i tidigare allmänna val.

Artikel 7.b. – Förtroendevalda

156. Regeringen verkar för ett breddat och jämlikt deltagande i de folkvalda församlingarna. Regeringen tillsatte i juni 2014 en utredning om demokratisk delaktighet och inflytande. Utredningen kommer bland annat att få i uppdrag att se över villkoren för förtroendevalda. Den ska även lämna förslag till åtgärder som kan bidra till att fler individer väljer att engagera sig som förtroendevalda, särskilt vad gäller underrepresenterade grupper såsom unga, kvinnor och utrikes födda, och ge exempel på hur jämställdheten kan förbättras i kommun- och landstingsstyrelser, särskilt gällande tyngre förtroendeuppdrag. Utredningens betänkande ska presenteras i december 2016.

157. Regeringen genomför flera åtgärder för att stödja kvinnors organisering. Sedan 2011 har Partibidragsnämnden årligen utbetalt ett stöd om 15 miljoner kronor till samtliga riksdagspartiers kvinnoorganisationer utifrån de ansökningar som inkommit.

158. Det är färre kvinnor som är medlemmar i politiska partier än män. I Sverige är ungefär 6 procent av männen medlemmar i ett politiskt parti mot 4 procent av kvinnorna. Däremot är det fler yngre kvinnor än yngre män som engagerar sig politiskt. I åldern 16-25 år är 4,2 procent av kvinnorna medlemmar i ett politiskt parti mot 3,7 procent av männen.

Fördelningen av kvinnor och män i politiska församlingar, offentliga och privata styrelser, offentligt ägda företag och privata näringslivet

Riksdag och regering

159. Regeringen är sammansatt av 24 statsråd. Av dessa är 11 män och 13 kvinnor.

160. Riksdagen har 349 mandat som efter 2010 års riksdagsval är fördelade på 157 kvinnor (45 procent) och 192 män (55 procent). Andelen kvinnor i riksdagen har minskat med 2 procent sedan 2006 års val.

Parti	Kvinnor		Män		Summa
	Antal	procent	Antal	procent	
Socialdemokraterna (s)	54	48,2	58	51,8	112
Moderata samlingspartiet (m)	51	47,7	56	52,3	107
Folkpartiet liberalerna (fp)	10	41,7	14	58,3	24
Kristdemokraterna (kd)	7	36,8	12	63,2	19
Vänsterpartiet (v)	11	57,9	8	42,1	19
Centerpartiet (c)	7	30,4	16	69,6	23
Miljöpartiet de gröna (mp)	14	56,0	11	44,0	25
Sverigedemokraterna (Sd)	3	15,0	17	85,0	20
Summa	157	45	192	55	349

Källa: Riksdagens ledamotsregister

Sametinget

161. Det följer av 5 § lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk att de nationella minoriteterna ska ges möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och att förvaltningsmyndigheter så långt det är möjligt ska samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor. Enligt lagens förarbeten ska kvinnors deltagande främjas särskilt.
162. Sametinget i Sverige är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament. Sametinget som folkvalt organ består av 31 ledamöter av vilka 14 är kvinnor (45 %) och 17 män (55 %). Sametingets styrelse består av sju ledamöter, varav tre är kvinnor och fyra är män.
163. Mellan 2008-2011 hade Sametinget i uppdrag att genomföra en särskild satsning för att stärka samiska kvinnors delaktighet i samhällslivet och deras ställning i det politiska beslutsfattandet samt främja samiska kvinnors deltagande i den demokratiska processen. Inom ramen för uppdraget har Sametinget genomfört utbildnings- och informationsinsatser om jämställdhetsfrågor, de politiska partierna har tilldelats medel för deras interna jämställdhetsarbete och olika typer av kartläggningsarbete kring jämställdhetsfrågor i det samiska samhället har genomförts. Aktiviteterna har riktat sig till Sametingets kanslipersonal och politiker samt till samebyar och sameföreningar. Uppdraget redovisades i mars 2011 och Sametinget har rapporterat om en ökad kunskap och attitydförändring gällande jämställdhet i det samiska samhället.

Kommuner och landsting

164. Efter valet 2010 är andelen kvinnor i kommun- och landstingsfullmäktige i genomsnitt 43 respektive 48 procent. Kvinnors underrepresentation är mer framträdande bland de förtroendevalda som är över 50 år medan könsfördelningen är mer jämn bland yngre förtroendevalda. Andelen kvinnor som nomineras till kommunfullmäktige har ökat från 37 procent år 1991 till 41 procent 2010. Chansen för att en nominerad kvinna ska placera sig högt på partiernas vallistor har ökat under senare år och är nu till och med något högre än för män. Det är även en större andel kvinnor som placeras på valbar plats än som nomineras. Detta tyder på att partierna tar hänsyn till kandidaternas kön när de rangordnar valseدلarna i syfte att förbättra könsbalansen.
165. Även om förbättringar skett när det gäller jämställdheten i kommun- och landstingsstyrelserna kvarstår en del utmaningar för att få en jämnare representation av kvinnor och män bland de politiskt aktiva. Av Sveriges heltidspolitiker är 37 procent kvinnor och av första namnen på vallistorna till kommunfullmäktige är 31 procent kvinnor. Vidare finns könsstereotypa skillnader när det gäller fördelningen mellan olika politikområden. På kommunalnivå är män överrepresenterade i nämnder som ansvarar för frågor såsom infrastruktur, näringsliv, turism och byggfrågor, medan kvinnor är överrepresenterade i de nämnder som ansvarar för barn och äldreomsorg.
166. Fördelningen i de mer inflytelserika beslutsorganen har förbättrats. Efter 2010 års val utgörs kommunstyrelserna av 41 procent kvinnor medan var tredje ordförande i kommunfullmäktige är en kvinna. Andelen kvinnor på högre positioner ökade något sedan föregående val. Ökningen var mest framträdande på landstingsnivå där 47 procent av ledamöterna i styrelserna och 48 procent av de som innehar ordförandeposter är kvinnor.

Offentliga styrelser

167. Regeringens arbete med att ha en jämn könsfördelning i de statliga myndigheternas styrelser och insynsråd har gett resultat. Under de senaste åren har andelen kvinnor i statliga myndigheters styrelser och insynsråd pendlat mellan 48 procent och 49 procent. År 2012 var andelen kvinnor 49 procent och andelen män 51 procent.
168. Regeringens arbete för att uppnå en jämn könsfördelning har också gett resultat när det gäller att öka andelen kvinnor som ordförande i offentliga styrelser. År 2012 var andelen kvinnliga ordföranden 41 procent.

Myndighetschefer

169. Under 2012 anställde regeringen totalt 34 myndighetschefer, 18 män och 16 kvinnor. Andelen kvinnor var 47 procent. Den totala andelen kvinnor bland myndighetscheferna var 46,5 procent i september 2013, vilket innebär en ökning med 1,4 procentenheter sedan 2012. Som en följd av förändringar i myndighetsstrukturen har det totala antalet myndighetschefer, som regeringen anställer, minskat från 204 år 2012 till 198 år 2013.

Offentligt ägda företag

170. Den svenska staten innehar en av Sveriges största bolagsportföljer. Företagen sysselsätter ca 175 000 personer. I styrelserna för dessa företag sitter ca 375 personer. För att komma ifråga för en styrelseplats fordras en allmän kompetens inom antingen löpande affärsverksamhet, affärsutveckling, branschkunskap, finansiella frågor eller andra relevanta områden. Sammansättningen ska också ske så att en balans uppnås avseende kompetens, bakgrund, ålder och kön. År 2012 var 49 procent av styrelseledamöterna kvinnor i de statligt helägda bolagen. Resultaten rörande de statligt ägda bolagen har uppnåtts genom en målmedveten och aktiv ägarstyrning.
171. VD- poster och ledningsgrupper domineras fortfarande av män. Män innehar 71 procent av VD-posterna och 62 procent av befattningarna i ledningsgrupperna. Statens ägarpolicy föreskriver att företagen ska agera föredömligt i jämställdhetsarbete och regeringen ser det som en fortlöpande och angelägen uppgift att ta tillvara den kompetens som kvinnor och män representerar, inte minst genom tillsättningar på chefsnivå. Dessa följs upp årligen genom bolagens återrapportering till regering och riksdag.

Privat näringsliv

172. Utvecklingen inom det privata näringslivet går långsamt framåt. År 2005 var andelen kvinnor i bolagens styrelser 16,1 procent. År 2013 var andelen kvinnor 23,7 procent. I genomsnitt rör det sig om en ökning på några få procentenheter per år. Även om antalet ordförande och VD har ökat har det skett från en mycket låg nivå till 4,8 procent respektive 6,1 procent mellan 2005 och 2013.
173. Under 2005 införde näringslivet Svensk kod för bolagsstyrning (reviderades 2010) som alla börsnoterade företag är förpliktiga att följa, men även en rad andra bolag har på frivillig basis valt att tillämpa koden. Koden är tänkt att vara en självreglering och på så sätt utgöra ett alternativ till lagstiftning. I koden fastslås att en jämn könsfördelning ska eftersträvas. Koden följer principen följa eller förklara. Regeringen har ett flertal tillfällen konstaterat att när det gäller jämställdheten så är näringslivet dåligt på att följa koden.
174. Regeringen gav i december 2007 Verket för förvaltningsutveckling (Verva) i uppdrag att utforma ett karriärutvecklingsprogram för kvinnor i staten. Programmet förlängdes och slutredovisades i 2010.
175. Regeringen gav 2009 Almi i uppdrag att vara ansvarig för programmet Styrelsekraft vars syfte är att öka kompetensen om styrelsearbete och andelen kvinnor på chefspositioner och i styrelser, i såväl statligt ägda bolag och myndigheter, som i privata företag. Adepterna ska i första hand vara kvinnor som äger företag och vill få företaget att växa. Det krävs en bred erfarenhet av styrelsearbete från mentorerna. Flertalet kommentarer

från mentorerna var positiva. Programmet är en del av en större satsning för att främja kvinnors företagande. Se mer information under artikel 11.

176. Golden Rules of Leadership är ett regeringsuppdrag som sätter fokus på kvinnors ledarskap och entreprenörskap. Se även artikel 11.

Domstolarnas sammansättning

177. Regeringen har genomfört flera insatser för att få fler kvinnliga domare och fler kvinnor intresserade av chefspositioner. Sveriges Domstolar har särskilda återrapporteringskrav om åtgärder som vidtagits för att nå en jämn könsfördelning. Av redovisningen ska särskilt framgå andelen kvinnor respektive män på chefsnivå samt vilka åtgärder som vidtagits för att nå en jämn könsfördelning på denna nivå. Ett arbete påbörjades 2007 med fokuseringen på medarbetarskapet och betydelsen av ett jämställdhetsperspektiv i det vardagliga arbetet och förhållandena på arbetsplatsen. I den nya chefsutbildning som Domstolsverket startat under 2008 behandlas jämställdhets- och mångfaldsfrågor i ett av kursavsnitten. Domstolsverket har fortsatt att ge stöd till lokala nätverk och särskilt till kvinnliga sådana.

Allmänna domstolar och allmänna förvaltningsdomstolar

178. År 2013 utgjorde kvinnorna 45 procent och männen 55 procent av de ordinarie domarna i de allmänna domstolarna. Det är en ökning med 15 procentenheter sedan 2006 avseende kvinnors andel av de ordinarie domarna. År 2013 utgjorde kvinnorna 57 procent och männen 43 procent av de ordinarie domarna vid de allmänna förvaltningsdomstolarna. Det är en ökning med 14 procentenheter sedan 2006 avseende kvinnors andel av de ordinarie domarna. Kvinnors andel av chefsdomare har också ökat under de senaste åren.

Arbetsdomstolen

179. Av arbetsdomstolens ordförande är två kvinnor och en man år 2013. Av fyra vice ordförande är tre män och en kvinna. Ämbets- och arbetstagarledamöterna utgjordes av 47 procent kvinnor respektive 53 procent män.

Artikel 7.c – Föreningslivet

180. Se redovisning under artikel 13.

Artikel 8 – Internationell representation och internationellt deltagande

181. Inom EU:s institutioner arbetar drygt 1000 svenska medborgare, av vilka hälften inom kommissionen. I kommissionen är 62 procent av svenskarna kvinnor och 38 procent män. Andelen kvinnor har ökat med 4 procent sedan den förra rapporten 2006.

182. Könsfördelningen för svenska medborgare inom kommissionen ser ut som följer:

Inom kategorin handläggare och chefer är 51 procent kvinnor och 49 procent män. Kvinnornas andel har ökat med 5 procent sedan den förra rapporten och inom handläggargruppen som helhet råder balans. Inom kategorin assistenter är 78 procent kvinnor och 22 procent män och i kategorin anställda med tidsbegränsade avtal är 79 procent kvinnor och 21 procent män.

183. Vad gäller svenska medborgare som tjänstgör på chefsnivå i internationella organisationer förutom EU, d.v.s. OECD, Världsbanken och andra utvecklingsbanker, OSCE samt Europarådet, så uppskattas antalet kvinnor till 24 och antalet män till 27. Därtill kan sägas att de tre senaste svenska domarna i Europadomstolen sedan 1988 varit kvinnor.

184. I fråga om chefer vid svenska ambassader, generalkonsulat, representationer, delegationer och institut i utlandet samt Stockholmsbaserade sändebud så är per februari 2014 ca fyra av tio kvinnor: 42 kvinnor och 64 män.

185. Även om det är en jämn fördelning av kvinnor och män bland yngre anställda i EU:s institutioner är kvinnor fortfarande underrepresenterade på managementnivåer. Regeringen strävar även efter att institutionernas anställningsvillkor utformas så att de gynnar jämställdhet. Syftet ska vara att gynna kvinnors karriärutveckling och att ge stöd till kvinnor som väljer att gå vidare på olika chefsnivåer.

Artikel 9 – Medborgarskap

Artikel 9.1

186. Förvärv av svenskt medborgarskap regleras i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap, senast ändrad 2014. Reglerna om förvärv och upphörande av svenskt medborgarskap återspeglar som helhet grundtanken om ett medborgarskap som utgår från samhörighet med Sverige. Svenskt medborgarskap kan förvärvas vid födelsen, genom adoption, anmälan och ansökan. Medborgarskap genom ansökan (naturalisering) kan beviljas om personen uppfyller vissa kriterier som ålder, hemvist och hederligt levnadssätt. Benägenheten att naturalisera sig är hög i Sverige och ca 60 % av utrikes födda personer bosatta i Sverige är svenska medborgare. År 2012 blev över 50 179 personer svenska medborgare, varav ca 51 % kvinnor.

Artikel 9.2

187. Det görs inga skillnader mellan kvinnor och män i medborgarskapslagen. Den senaste lagändringen innebar att barn vars ena förälder är svensk medborgare alltid ska förvärva svenskt medborgarskap vid födelsen. Vidare får det inte längre någon betydelse för ett barns förvärv av medborgarskap om barnets föräldrar är gifta med varandra. Enligt de tidigare reglerna blev inte barn födda utomlands till ogifta svenska fäder automatiskt svenska medborgare utan de fick anmäla om medborgarskap.

Artikel 10 – Utbildning

188. I informationen nedan har rekommendation 25 och 39 beaktats.

189. En utbildningsanordnare ska, enligt diskrimineringslagen, inom ramen för sin verksamhet, bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja lika rättigheter och möjligheter för de barn, elever eller studenter som deltar i eller söker sig till verksamheten, oavsett bl.a. kön. En utbildningsanordnare ska varje år upprätta en likabehandlingsplan med översikt över de åtgärder som behövs för att dels främja lika rättigheter och möjligheter, dels förebygga och förhindra trakasserier. Den som inte fullgör sina skyldigheter i fråga om aktiva åtgärder kan vid vite föreläggas att fullgöra dem.

190. F.d. JämO granskade under 2007 och 2008 ett antal likabehandlingsplaner ur ett könsperspektiv. En av granskningarna skedde i samarbete med ombudsmannen mot etnisk diskriminering. Granskningarna visade bl.a. att det fanns ett behov av metoder och arbetssätt för att motverka könsdiskriminering, sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön.

191. Sedan granskningsenheten bildades 2012 har DO genomfört flera granskningar. Under 2012 skedde en granskning av 35 skolhuvudmäns arbete med aktiva åtgärder. Efter genomförd granskning har majoriteten av planerna en tydlig struktur för redovisningen av mål och åtgärder för det främjande och förebyggande arbetet. Många skolor har i samband med granskningen vidareutvecklat sina elevenkäter för att kunna fånga upp de olika formerna av trakasserier. Under 2013 granskades 20 högskolors arbete med aktiva åtgärder.

192. DO anordnar nätverksträffar för bl.a. universitet och högskolor. Nätverksträffarna är ett forum för dialog och kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan DO och dessa nyckelaktörer kring diskrimineringsfrågor inom deras respektive område.

Artikel 10.a

Förskola, grundskola och gymnasieskola

193. Som framgår av Sveriges kärndokument är grundskolan obligatorisk och alla barn som är bosatta i Sverige är skolpliktiga.

194. Andelen barn i åldrarna 3–5 år som är inskrivna i förskola är drygt 94 procent. Andelen pojkar inskrivna i förskolan är marginellt högre än andelen flickor.

195. Någon hänsyn till kön görs inte när vuxna söker till gymnasial utbildning utan sökande antas på betyg. Läsåret 2012/13 var andelen kvinnor i gymnasieskolan 48 procent och andelen män 52 procent.

196. Från och med den 1 juli 2011 tillämpas en ny skollag (2010:800). Den reglerar att alla barn och elever ska ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet och att utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas. Den reglerar även att elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till studie- och yrkesvägledning.
197. Statens skolverk fick 2011 i uppdrag att under perioden 2011–2014 genomföra insatser för stärkt kvalitet och jämställdhetsperspektiv i studie- och yrkesvägledningen. Skolverket ska inom ramen för insatsen erbjuda kompetensutvecklingsinsatser för studie- och yrkesvägledare. Syftet med insatsen är att kunna ge eleverna bred, allsidig och könsneutral vägledning till arbetsmarknaden. Vägledningen ska utgå från att alla yrkesområden är möjliga för både flickor och pojkar, kvinnor och män.
198. Från och med höstterminen 2011 gäller nya läroplaner för de obligatoriska skolformerna. Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr11) anger att alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund.
199. Regeringen har i budgetpropositionen för 2013 beräknat avsätta totalt 36 miljoner kronor för perioden 2013–2016 för att kompetensutveckla studie- och yrkesvägledare. Syftet är att höja kvaliteten på vägledningen och informationen så att eleverna kan göra bättre underbyggda val.
200. Enligt den nya läroplanen för gymnasieskolan som ska tillämpas från den 1 juli 2011 ska skolan informera och vägleda eleverna inför deras val av kurser, fortsatt utbildning och yrkesverksamhet och motverka sådana begränsningar i valet som grundar sig på föreställningar om kön och på social eller kulturell bakgrund.

Vuxenutbildning

201. Någon hänsyn till kön görs inte när vuxna söker till eftergymnasial utbildning utan sökande antas på betyg. Till gymnasie- eller yrkesutbildning inom den kommunala vuxenutbildningen antas i första hand sökande som har kort tidigare utbildning.
202. Inom den kommunala vuxenutbildningen är kvinnor fortfarande i dominerande majoritet jämfört med männen. Men andelen kvinnor har sjunkit från 66 procent år 2006 till 64,2 procent år 2012 och andelen män har under motsvarande år ökat från 34 procent till 35,8 procent.
203. I skollagen (2010:800) regleras att kommunerna ska sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov. Det betyder bl.a. att studier inom vuxenutbildning ska kunna kombineras med annan utbildning men även med arbetsliv och familjesituation. För närvarande pågår en översyn av utbildning i svenska för invandrare

(sfi) och den grundläggande vuxenutbildningen för att se om dessa utbildningar bättre kan svara upp mot både kvinnors och mäns olika behov.

204. Kvalificerad yrkesutbildning (KY) har ersatts av yrkeshögskoleutbildningar. Ambitionen att verka för att motverka könsbundna val är dock densamma. I den nya myndigheten, Myndigheten för Yrkeshögskolan, som startade sin verksamhet juli 2009. I instruktionen för Myndigheten för Yrkeshögskolan står att myndigheten ska integrera ett jämställdhetsperspektiv och perspektivet mänskliga rättigheter i sin verksamhet. YH-utbildningar har en könsuppdelning på 50/50. Däremot skiljer sig kvinnors och mäns val av utbildning åt. De könsbundna valen förekommer fortfarande.

Högre utbildning

205. Enligt 1 kap. 5 § högskolelagen (1992:1434) ska universitet och högskolor i sin verksamhet alltid iakttä och främja jämställdhet mellan kvinnor och män. I uppgiften ingår bl.a. att lärosätena ska arbeta för jämnare könsfördelning och motverka trakasserier bland personal och studenter.

206. Bland dem som började högskolan år 2012 var 58 procent kvinnor och 42 procent män. Bland studenterna i grundutbildningen är andelen kvinnor respektive män i stort sett oförändrad sedan 2001, 60 procent respektive 40 procent.

207. På forskarutbildningen är könsfördelningen bland nybörjarna i stort sett jämn, år 2012 var det också lika många kvinnor som män som avlade doktorsexamina. Bland de utländska doktoranderna var männen i majoritet år 2012, 60 procent var män och 40 procent kvinnor. Dessa andelar har i stort varit oförändrade sedan år 1997. För de svenska doktoranderna var motsvarande siffror 48 procent män och 52 procent kvinnor.

208. Studenternas studieval är fortfarande könsbundna. Tydligast märks detta inom lärar- och vårdutbildningar och inom vissa tekniska och naturvetenskapliga utbildningar. Detta förhållande återspeglas även inom forskarutbildningen. Regeringens målsättning är att könsfördelningen på utbildningarna skall vara jämn och regeringen ställer därför årligen krav på högskolorna att redovisa åtgärder vidtagna för att uppnå en jämnare könsfördelning.

209. Andelen kvinnor bland professorerna har sedan 2006 ökat ungefär en procentenhet per år, från 17 till 24 procent år 2012. Bland lektorerna har andelen kvinnor ökat från 37 procent 2006 till 45 procent 2012. För att främja en ökning av andelen kvinnor bland professorerna har regeringen inför perioden 2012–2015 satt mål för 34 universitet och högskolor gällande rekryteringen av kvinnliga professorer. Målen är beräknade utifrån rekryteringsunderlaget (lektorer och forskarassistenter) fördelat efter forskningsämne. Denna typ av mål har funnits sedan 1997, med ett uppehåll åren 2009–2011.

210. År 2011 gavs universitet och högskolor ökad frihet och självbestämmande i fråga om läraranställningar. Kvinnor och män ska vara jämställt representerade bland dem som deltar i beredning. Likaså ska det vara en jämställd representation bland bedömare vid anställning av professor. Universitetskanslersämbetet har haft i uppdrag att följa upp hur jämställdheten vid universitet och högskolor har utvecklats till följd av detta. Uppdraget redovisades i slutet av maj 2014. Rapporten visar att andelen kvinnor bland den forskande och undervisande personalen har ökat sedan år 2008 men att ökningen avtagit något efter år 2011, främsta bland professorer och lektorer. Förändringen är dock liten och det är för tidigt att avgöra om den är temporär eller inte. Universitetskanslersämbetet har också i uppgift att löpande följa verksamheten inom universitet och högskolor vilket omfattar jämställdhetsanalyser.
211. Regeringen har anslagit 50 miljoner kronor fram till 2016 för finansiering av anställningar och forskningsmedel för framstående yngre forskare. Vetenskapsrådet har ålagts att bevaka att kvinnor och män ges lika möjligheter och förutsättningar att ta del av dessa medel. VINNOVA har regeringens uppdrag att i samråd med Vetenskapsrådet fördela medel för forskning som är av högsta vetenskapliga kvalitet inom olika vetenskapliga discipliner och som bedöms bidra till utveckling och framsteg för praktiskt jämställdhetsarbete inom akademi, näringsliv och offentlig sektor. Satsningen omfattar 32 miljoner kronor under 2013 och 2014.
212. År 2009 tillkallade regeringen en delegation för jämställdhet i högskolan vars övergripande uppdrag var att främja jämställdhet i högskolan. Delegationen skulle särskilt uppmärksamma den ojämna könsfördelningen på högre tjänster och befattningar inom högskolan. Som en följd av delegationens förslag (SOU 2011:1) har rekryteringsmålen för kvinnliga professorer setts över av regeringen.
213. Delegationen för jämställdhet i högskolan fördelade ungefär 47 miljoner kronor till 37 olika projekt för jämställdhet. Några av de projekt som finansierades av delegationen berörde jämställdhet i rekrytering och karriärvägar på högskolan. Universitets- och högskolerådet har i uppdrag att sammanställa, analysera och sprida erfarenheterna av den samlade projektverksamheten.
214. Regeringen har även uppdragit åt DO att utöka tillsyns- och främjandeinsatserna avseende universitets och högskolors arbete med aktiva åtgärder enligt diskrimineringslagen. Uppdraget löper under perioden 2013-2014 och ska redovisas senast mars 2015. Se även information under artikel 11.
215. Regeringen har nyligen fattat beslut om att göra en kartläggning av fördelningen av anslaget för forskning och forskarutbildning ur ett jämställdhetsperspektiv.
216. I Vetenskapsrådets uppgifter ligger att främja jämställdhet mellan kvinnor och män inom sitt verksamhetsområde liksom redovisa i vilken utsträckning hänsyn tagits till könsspecifika förhållanden inom Vetenskapsrådets ämnesområden. Vetenskapsrådet ska

också aktivt bedriva ett utvecklingsarbete för att verksamheten ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen. Det innebär exempelvis att säkerställa att både kvinnor och män ges lika möjligheter och förutsättningar att ta del av forskningsmedel. Även andra forskningsmyndigheter och forskningsråd som t.ex. Vinnova (Verket för innovationssystem) har i uppgift att främja jämställdhet inom sitt verksamhetsområde på olika sätt.

Artikel 10.b

217. Se artikel 10.a

Artikel 10.c

Förskola, grundskola och gymnasieskola

218. Skollagen (2010:800) slår fast att utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

219. Regeringen tillsatte 2008 en delegation för jämställdhet i skolan (DEJA). DEJA verkade under åren 2008–2010 och hade i uppdrag att lyfta fram och utveckla kunskap om jämställdhet i skolan. Delegationen skulle kartlägga kunskapsfältet jämställdhet i skolan och ta fram kunskapsöversikter om bl.a. lärtilar och språk-, läs- och skrivutveckling. I uppdraget ingick också att identifiera områden där ytterligare kunskap om jämställdhet och genus behövs. Delegationens erfarenheter ligger till grund för nuvarande jämställdhetsuppdrag.

220. Sedan 2006 har regeringen gett Myndigheten för Skolutveckling och sedermera Statens skolverk tre övergripande uppdrag om jämställdhetsinsatser inom skolväsendet. Insatserna har handlat om framtagande av stödmaterial, att erbjuda handledning vid utvecklingsarbete och kompetensutveckling för lärare och skolhuvudmän.

221. I den reviderade läroplanen för förskolan (Lpfö98) anges jämställdhet som ett av de värden som förskolan ska hålla levande i arbetet med barnen. Förskolan ska motverka traditionella könsmonster och könsroller. Flickor och pojkar ska i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller. Förskolan ska även verka för att flickor och pojkar får lika stort inflytande över och utrymme i verksamheten.

222. I den nya läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr11) regleras att skolan aktivt och medvetet ska främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Vidare anges att skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster och ska därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.

223. Enligt den nya läroplanen för gymnasieskolan ska läraren se till att undervisningen till innehåll och uppläggning präglas av ett jämställdhetsperspektiv.
224. Regeringen gav 2009 Statens skolverk i uppdrag att under perioden 2009-2011 genomföra insatser för att främja, stärka och sprida kunskap om skolans värdegrund. Skolornas ansvar att aktivt arbeta för att förebygga och motverka kränkningar i form av sexism, könsdiskriminering lyftes fram i uppdraget. Inom ramen för uppdraget skapade Skolverket en samlad webbplats för värdegrundsfrågor och anordnade konferenser för skolor. Myndigheten genomförde även en studie om skolors värdegrundsarbete samt tog fram ett stödmaterial om verktyg och metoder och ett stödmaterial om diskriminering och kränkande behandling.
225. Skolverket fick 2011 ett förnyat uppdrag att under perioden 2011-2014 stärka skolans värdegrund och arbete mot diskriminering och kränkande behandling. Inom ramen för uppdraget ska Skolverket erbjuda förskolans, grund- och gymnasieskolans och fritidshemmets personal samt skolledare fortbildning för att stärka skolans värdegrund och i arbetet mot diskriminering och kränkande behandling. I uppdraget betonas särskilt vikten av ett könsperspektiv i valet av insatser mot mobbning. Uppdraget ska redovisas senast 20 januari 2015.

Högre utbildning

226. Se artikel 10.a

Artikel 10.d.

227. Studiestödssystemet är fortsatt utformat på ett könsneutralt sätt och så att alla studerande får lika stora belopp. Inom samtliga delar av studiemedelssystemet (gymnasial nivå, eftergymnasial nivå och utlandsstudier) är det procentuellt sett fler kvinnor än män som är studiestödstagare.
228. För att underlätta för personer med barn att studera lämnas sedan 2006 studiemedel i form av tilläggsbidrag. Efter förslag i 2013 års budgetproposition har tilläggsbidraget höjts med 10 procent i syfte att öka den ekonomiska tryggheten för studerande föräldrar och deras barn. Med höjningen stärker tilläggsbidraget vardagsekonomin för t.ex. en studerande med två barn med 1 027 kronor per studiemånad (2012 års nivå). Som framgår av tabellen nedan är majoriteten av de studerande med tilläggsbidrag kvinnor. Under t.ex. 2012 fick ca 78 000 studerande med studiemedel tilläggsbidrag, varav 82 procent var kvinnor och 18 procent män.

Antal studenter med tilläggsbidrag 2009-2012

	2009	2010	2011	2012
Kvinnor	65 920	66 414	65 164	63 759
Män	14 072	15 011	14 692	14 263
Totalt	79 992	81 425	79 856	78 022

Artikel 10.e

229. Se artikel 10.a

Artikel 10.f*Förskola, grundskola och gymnasieskola*

230. Myndigheten för skolutveckling fick 2008 i uppdrag att under perioden 2008–2010 genomföra insatser för kompetensutveckling i syfte att generellt främja jämställdhet och att motverka avhopp bland elever av det underrepresenterade könet från gymnasieprogram som antalsmässigt domineras av ett kön. Myndigheten skulle även stödja kommuner och skolor i deras arbete för att motverka traditionella studieval och främja jämställdhet. Inom ramen för uppdraget anordnades högskolekurser och konferenser riktade till personal i skolan. Även ett antal filmer och stödmaterial producerades för att informera om frågor som rör jämställdhet i studie- och yrkesval.
231. Under 2011 saknade 12 procent av de ungdomar som gick ut årskurs 9 behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan. Gruppen utgörs av något fler pojkar än flickor. Under en tioårsperiod har andelen som saknar sådan behörighet i genomsnitt varit ca 10 procent. Nästan åtta procent av alla gymnasieelever avbryter sin gymnasieutbildning. Gruppen utgörs av ungefär lika många män som kvinnor.
232. Regeringen gav 2011 Statens skolverk i uppdrag att genomföra insatser för en förstärkt elevhälsa. Uppdraget omfattar statsbidrag till personalförstärkningar inom elevhälsan och till speciallärare samt att erbjuda utbildningsinsatser till elevhälsans personal. En del av bakgrunden till uppdraget är att skolan ska kunna uppmärksamma flickors och pojkars behov av stöd i olika åldrar för att stärka den psykosociala hälsan.
233. Inom ramen för regeringens strategi för romsk inkludering ska Statens skolverk tillse att lämplig utbildning görs tillgänglig för att utbilda totalt ca 20 brobyggare 2012–2015 inom förskola, förskoleklass och grundskola i ett antal pilotkommuner i syfte att förbättra den romska minoritetens utbildningssituation. Utbildningen ska inriktas mot frågor som behandlar barns och elevers lärande och utveckling samt kommunikation och samverkan mellan barn, elever, föräldrar och andra vuxna. De romska brobyggarna fungerar som en länk mellan elever och föräldrar samt skolpersonal och huvudmän. De ska minska informations- och förståelsegapet mellan grupperna för att bland annat öka andelen romska elever som fullföljer skolgången.
234. Ungdomar som blir föräldrar före 20 års ålder behöver ofta annat stöd än de som blir föräldrar senare i livet, bl.a. när det gäller att kunna slutföra sin utbildning i grund- eller gymnasieskolan. Unga föräldrar riskerar att hamna utanför både arbetsmarknad och utbildningssystem i högre utsträckning än andra ungdomar. F.d. Ungdomsstyrelsen fick under 2011 i uppdrag att ta fram ett stödmaterial för skolhuvudmän och andra aktörer i syfte att förbättra stödet till unga föräldrar att fullfölja sin utbildning.

Artikel 10.g*Grundskola*

235. Idrott och hälsa är ett obligatoriskt ämne i grundskolan. Skollagen (2010:800) anger att alla barn och elever ska ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet och att utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig oavsett var i landet den anordnas.

Artikel 10.h*Grundskola och gymnasieskola*

236. Av läroplanerna för det obligatoriska skolväsendet och gymnasieskolan framgår att sex- och samlevnadsundervisningen är ett ämnesövergripande kunskapsområde som ska behandlas inom ramen för flera olika ämnen t.ex. biologi, samhällskunskap, historia och religion. Enligt läroplanen har rektorn i grundskolan ett särskilt ansvar för att integrera ämnesövergripande kunskapsområden såsom sex och samlevnad och jämställdhet i undervisningen i olika ämnen. Motsvarande ska rektorn i gymnasieskolan säkerställa att eleverna får kunskaper om sex och samlevnad.

237. Myndigheten för skolutveckling fick 2008 i uppdrag att under perioden 2008–2010 erbjuda personal i grund- och gymnasieskolan fortbildning i sex- och samlevnadsundervisning i syfte att främja jämställdhet.

238. Skolverket fick 2011 i fortsatt uppdrag att under perioden 2011–2014 genomföra fortbildning i sex- och samlevnadsundervisning. Insatsen ska omfatta utbildningsinsatser för lärare och annan personal i det obligatoriska skolväsendet och gymnasieskolan för att stödja undervisningen i sex och samlevnad. Myndigheten ska även utveckla och sprida stödmaterial för personalens undervisning i sex och samlevnad. Materialet ska vara ett stöd för att skolpersonal ska ge ungdomar möjligheten att reflektera kring synen på sexualitet, jämställdhet och normer.

Artikel 11 – Arbetsmarknad och arbetsliv

239. I informationen nedan har rekommendation nr. 25, 27, 39 och 41 beaktats.

240. Könsdiskriminering i arbetslivet är förbjuden enligt diskrimineringslagen. Enligt diskrimineringslagen ska arbetsgivare och arbetstagare dessutom samverka om aktiva åtgärder för att uppnå lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet oavsett bl.a. kön. Lönekartläggningar, jämställdhetsplaner samt åtgärder för att underlätta för både kvinnor och män att förena förvärvsarbete och föräldraskap är några av de aktiva åtgärder som arbetsgivare ska vidta.

Artikel 11.1.a-b – Arbetskraftsdeltagande, deltidsarbetslöshet m.m.

241. Sett ur ett internationellt perspektiv är arbetskraftsdeltagandet för kvinnor högt i Sverige. År 2012 var det bara Island som hade högre arbetskraftsdeltagande bland kvinnor inom OECD.

242. Tabell 1. Arbetskraftsdeltagande 20-64 år, procent av befolkningen

	män	kvinnor	Totalt
2005	87	81	84
2006	87	81	84
2007	87	81	84
2008	88	81	85
2009	88	81	84
2010	88	81	85
2011	88	82	85
2012	89	82	85
2013	89	83	86

Statistiken bygger på SCB:s AKU och avser 15-74 år enligt internationell definition.

243. Tabell 2. Sysselsatta 20-64 år, procent av befolkningen

Sysselsatta 20-64 år, procent av befolkningen			
	män	kvinnor	Totalt
2005	81	75	78
2006	82	76	79
2007	83	77	80
2008	83	77	80
2009	81	76	78
2010	81	75	78
2011	82	77	79
2012	82	77	79
2013	82	77	80

Statistiken bygger på SCB:s AKU och avser 15-74 år enligt internationell definition.

244. **Tabell 3. Arbetslösa 20-64 år, procent av arbetskraften**

Arbetslösa 20-64, procent av arbetskraften			
	män	kvinnor	Totalt
2005	7,1	6,6	6,8
2006	6,1	6,0	6,1
2007	5,0	5,3	5,1
2008	4,9	5,3	5,1
2009	7,7	6,8	7,3
2010	7,8	7,4	7,6
2011	7,0	6,7	6,9
2012	7,5	6,6	7,1
2013	7,4	6,8	7,1

Statistiken bygger på SCB:s AKU och avser 15–74 år enligt internationell definition.

Utrikes födda kvinnor

245. Sysselsättningsgraden för utrikes födda kvinnor i Sverige är ca.54 procent, drygt åtta procent lägre än för utrikes födda män, och nästan tjugo procent lägre jämfört med inrikes födda kvinnor. Utrikes födda kvinnor, särskilt skyddsbehövande och anhöriginvandrare, deltar i mindre utsträckning i etableringsinsatser och tar längre tid att tillträda arbetsmarknaden än utrikes födda män. En stor jämställdhetsutmaning är därför att skapa en integrationspolitik där kvinnor och män ges samma möjligheter.

246. Etableringslagen som trädde i kraft 2010 medförde tre förändringar som kan bidra till att främja jämställdheten. För det första infördes en individuell etableringsersättning oberoende av hushållets samlade ekonomi. Det ger kvinnor möjligheter till egen inkomst och skapar drivkrafter för båda makarna att delta i etableringsinsatser. För det andra infördes obligatorisk samhällsorientering för alla nyanlända som deltar i etableringsinsatser. Att tidigt få ta del av information om sina rättigheter och skyldigheter, samhällets värdegrund och koder är viktigt, inte minst ur ett jämställdhetsperspektiv. För det tredje infördes en möjlighet till lotsar som länk till samhället. Det är oftast männen som kommer till Sverige först, vilket leder till att kvinnorna hänvisas till sina män som enda länken till samhället. Möjligheten att välja en etableringslots ger också kvinnor tillgång till ett eget nätverk.

Personer med funktionsnedsättning

247. Omkring 26 procent av Sveriges befolkning i åldern 16–64 år har någon funktionsnedsättning. I uppräknat antal motsvarar det omkring 1,6 miljoner människor i Sverige i åldern 16–64 år. Av dessa uppger ca 53 procent, motsvarande drygt 800 000 personer, att deras arbetsförmåga är nedsatt. Män och kvinnor har i samma utsträckning funktionsnedsättning. Det är dock vanligare att kvinnor jämfört med män uppger att funktionsnedsättningen medför att arbetsförmågan är nedsatt.

248. Hjärt- och kärlsjukdom och hörselnedsättning är funktionsnedsättningar som är vanligare bland män medan mag- och tarmsjukdom och psykisk funktionsnedsättning är funktionsnedsättningar som är vanligare bland kvinnor.

I arbete. Personer med funktionsnedsättning totalt, med och utan nedsatt arbetsförmåga, övriga i befolkningen och befolkningen totalt. Kvinnor och män. Procent. År 2012.

	Män		Kvinnor		Sign	Totalt	
Personer med funktionsnedsättning totalt	64,8 ±	4,3	48,8 ±	4,1	*	57,0 ±	2,9
med nedsatt arbetsförmåga	51,2 ±	6,8	38,7 ±	5,3	*	44,1 ±	4,2
utan nedsatt arbetsförmåga	75,7 ±	5,4	64,6 ±	6,4	.	71,2 ±	4,2
Övriga i befolkningen	78,1 ±	2,1	72,2 ±	2,1	*	75,2 ±	1,4
Befolkningen totalt	74,6 ±	1,8	66,2 ±	1,8	*	70,5 ±	1,2

*) Signifikant skillnad mellan kvinnor och män.

Källa: AF och SCB rapport "Förutsättningar i arbetslivet".

249. Bland personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga är en större andel män än kvinnor i arbete, 51 procent jämfört med 39 procent.

250. Under 2012 uppgav mer än var sjätte deltidsarbetande person att de ville och kunde arbeta mer. 2012 handlade det om 193 000 personer eller 4,1 procent av alla sysselsatta. I synnerhet unga kvinnor och personer med tidsbegränsad anställning uppgav att de ville och kunde jobba mer. Dessa benämns av AKU och ILO som undersysselsatta som arbetar deltid. I den här gruppen är det mer än dubbelt så många kvinnor som män. Bland kvinnor är det sex procent av de sysselsatta som arbetar deltid och vill och kan arbeta mer, vilket kan jämföras med 2,5 procent bland männen.

Sysselsatta 20-64 år, efter heltid och deltid							
	Kvinnor		Män		Total		
	Heltid	Deltid	Heltid	Deltid	Heltid	Deltid	
2005	65	35	90	10	78	22	
2006	65	35	90	10	78	22	
2007	66	34	90	10	78	22	
2008	66	34	90	10	79	21	
2009	66	34	89	11	78	22	
2010	67	33	89	11	79	21	
2011	68	32	90	10	79	21	
2012	69	31	89	11	79	21	
2013	70	30	89	11	80	20	

Artikel 11.1.c – Rätten till fritt val av yrke och anställning, könssegregerad arbetsmarknad, företagande m.m.

251. I juli 2009 fattade regeringen beslut om en samlad strategi för jämställdhet på arbetsmarknaden och i näringslivet. Bland de över 60 åtgärder som strategin omfattar finns särskilda insatser på 235 miljoner kronor som finansieras av jämställdhetsanslaget.

Strategin anger övergripande och långsiktiga inriktningar för politiken inom fyra områden: Motverka könsuppdelningen på arbetsmarknaden, främja jämställda villkor för entreprenörskap, jämställt deltagande i arbetslivet, jämställda arbetsvillkor.

252. Hösten 2011 tillsatte regeringen en delegation för jämställdhet i arbetslivet. Delegationen ska utreda kvinnors och mäns olika villkor och lämna förslag på insatser som kan främja jämställdhet i arbetslivet och minska lönegapet mellan kvinnor och män. Delegationen ska även bjuda in till debatt och sprida information. Delegationen ska bl.a. analysera vad regeringen och arbetsmarknadsparterna kan bidra med för att nå jämställdhet i arbetslivet, samla in och analysera goda exempel, såväl nationella som internationella, på jämställdhet i arbetslivet, särskilt uppmärksamma och lämna förslag på hur kvinnors arbetskraftsdeltagande kan öka och lämna förslag på insatser som kan främja jämställdhet i arbetslivet och minska lönegapet mellan kvinnor och män. Uppdraget ska slutredovisas senast hösten 2014.
253. Regeringen satsar sammanlagt 41 miljoner kronor på åtgärder för att minska kvinnors sjukfrånvaro och arbetsrelaterade sjukdomar. Av dessa går 25 miljoner kronor till rehabiliteringsprojekt för att minska sjukskrivningar för kvinnor. Se vidare 11.1.e.
254. Arbetsförmedlingen (AF) har fått i uppdrag att genomföra ett pilotprojekt som syftar till att ta fram metoder för att öka arbetskraftsdeltagandet hos utrikes födda kvinnor som inte är en del av arbetskraften.
255. I syfte att underlätta för kvinnor och män att kunna kombinera arbete och familj så har regeringen infört skattereduktion för utgifter för hushållsarbete.
256. Regeringen har infört en jämställdhetsbonus med syfte att förbättra förutsättningarna för ett jämställt föräldraskap och jämställt deltagande i arbetslivet. Se artikel 11.2.
257. Trygghetssystemen för egenföretagare ses över för att underlätta övergången från anställd till företagare. Översynen ska vara klar 31 januari 2015.
258. Regeringen lanserade 2007 ett program för att främja kvinnors företagande i syfte att öka nyföretagandet bland kvinnor och att fler av de företag som drivs av kvinnor växer. Programmet, som omfattar omkring 100 miljoner kronor, fortsätter fram till och med 2014. Programmet har fokuserat på bl.a. affärsutveckling och innovationslån, entreprenörskap vid universitet, mentorskap och strategi för företagsfrämjande samt synliggörandegenom fakta, statistik, förebilds- och attitydsarbete. För att öka synligheten om kvinnors företagande har 880 kvinnor utsetts till ambassadörer för kvinnors företagande. De verkar som förebilder och har berättat om sina erfarenheter som företagare för över 15 000 personer, de flesta av dessa är unga personer. Under perioden 2006–2010 har antalet företag som drivs av kvinnor har ökat med 13,2 procent. Företagens nettoomsättning har ökat med 38 procent och antalet sysselsatta har stigit med 22 procent. Även lönenivån i företagen har stigit med 44 procent.

259. Under 2013-2014 görs en särskild satsning för att få fler kvinnor i högre positioner genom regeringsuppdraget Golden Rules of Leadership. Det ska bidra till att fler kvinnor får ledande positioner, på alla nivåer och inom olika sektorer och branscher med fokus på entreprenörskap och ledarskap. I satsningen ingår bl.a. ledarskapsutveckling och mentorskap.
260. Regeringen följer utvecklingen när det gäller kvinnor på ledande befattningar. I syfte att fördjupa kunskapen om kvinnor på ledande positioner och företagets jämställdhetsarbete har regeringen låtit genomföras enkätundersökning Kvinnor och män i näringslivet 2013 bland företag med 200 eller fler anställda. En liknande undersökning genomfördes 2002 vilket gör det möjligt att se utvecklingen över tid. Rapporten visar bl.a. att både företagets styrelser och dess ledningar överlag har blivit mer jämställda, men att utvecklingen går långsamt. Företagen har i något större utsträckning idag än för 10 år ett organiserat jämställdhetsarbete. Andelen kvinnor i ledningen har ökat från drygt 17 procent 2003 till 28 procent 2013. Personalansvar är det vanligaste ansvarsområdet för kvinnor medan ansvar för ekonomi är männens vanligaste ansvarsområde.
261. I mars 2012 lanserade regeringen en nationell handlingsplan för jämställd regional tillväxt 2012-2014. Handlingsplanen fokuserar på bl.a. uppdrag till länen att ta fram och genomföra regionala handlingsplaner för att jämställdhetsintegrera tillväxtarbetet i respektive län 2012-2014 och uppdrag till Tillväxtverket att stödja regionalt tillväxtansvariga aktörer att jämställdhetsintegrera det regionala tillväxtarbetet i respektive län. I december 2014 ska regionerna rapportera arbetet till regeringen. Regeringen ger även stöd till s.k. resurscentra för kvinnor som nu finns i 20 av 21 län. De arbetar för att synliggöra kvinnors villkor och öka deras inflytande i det regionala tillväxtarbetet.
262. Under 2008 utvecklade JämO tillsammans med Handisam, HomO samt Ombudsmannen mot etnisk diskriminering verktyget Växthuset. Syftet var att ta fram en metod för kartläggning av diskriminering i arbetslivet. Det övergripande målet har varit att utveckla ett pedagogiskt verktyg med vars hjälp arbetsgivare kan kartlägga eller upptäcka var diskriminering i den egna organisationen sker, eller riskerar att ske. Verktöget ska också uppmuntra till ett förändringsarbete.

Artikel 11.1.d – Lika lön

263. Tabell kvinnors lön i procent av mäns lön efter standardvägning³

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Skillnad 2005-2012 ⁴
Samtliga sektorer	93,2	93,4	93,5	93,4	94,0	94,1	94,1	93,9	0,7
Privat sektor	91,7	91,9	92,2	92,1	92,7	92,7	92,8	92,6	0,9
Arbetare	94,4	94,9	94,8	95,4	95,5	96,0	96,2	96,3	1,9
Tjänstemän	90,2	90,3	90,5	90,0	90,9	90,7	90,8	90,4	0,2
Offentlig sektor	96,5	96,6	96,6	96,6	97,0	97,1	97,0	96,9	0,4
Kommuner	99,1	99,0	98,8	99,2	99,4	99,6	99,4	99,3	0,2
Landsting	94,7	94,8	95,2	94,6	95,3	95,2	95,4	95,4	0,7
Staten	92,9	93,5	93,7	93,7	93,8	94,2	94,4	94,7	1,8

Källa: Medlingsinstitutet och SCB.

264. För information om arbetsvärdering, se den femte rapporten

Åtgärder för att motverka lönediskriminering

265. Enligt diskrimineringslagens regler om aktiva åtgärder ska arbetsgivare särskilt verka för att utjämna och förhindra skillnader i löner och andra anställningsvillkor mellan kvinnor och män. Alla arbetsgivare är skyldiga att vart tredje år göra en lönekartläggning. Dessutom är alla arbetsgivare med minst 25 anställda skyldiga att vart tredje år göra en handlingsplan för jämställda löner. Utredningen om aktiva åtgärder mot diskriminering, se artikel 2, föreslog bl.a. att lönekartläggningar ska göras varje år. Förslagen bereds inom Regeringskansliet.

266. Medlingsinstitutet (MI) ska enligt sin instruktion analysera löneutvecklingen ur ett jämställdhetsperspektiv. En jämförelse av kvinnors och mäns genomsnittliga löner för hela arbetsmarknaden 2012 visar att kvinnor hade 86,1 procent av mäns lön. Den enskilt viktigaste förklaringen till löneskillnaden är att kvinnor och män arbetar inom olika yrken och att dessa yrken är förknippade med olika lönenivåer.

267. Med standardvägning blir löneskillnaden istället 6,1 procent. Denna skillnad kallas ofta för oförklarad löneskillnad och kan bero på lönelönediskriminering eller andra orsaker som inte låter sig fångas i mätbara variabler. Diagrammet nedan visar att den oförklarade löneskillnaden varierar mellan olika sektorer. För tjänstemän i den privata sektorn uppgår den oförklarade löneskillnaden mellan kvinnor och män i genomsnitt till 9,6 procent, medan det knappt existerar någon löneskillnad i kommunsektorn. I båda dessa sektorer har utvecklingen stagnerat under perioden 2009-2012. I övriga sektorer har

³ Standardvägning tar hänsyn till ålder, utbildning, sektor, arbetstid (omräknat till heltid för dem som arbetar deltid) och yrkesgrupp

⁴ Notera att förändringstakten för privat sektor kan skilja från ökningstakter från ingående kategorier. Detta förklaras av olika löneökningstakter för kvinnor och män inom respektive kategori samt av att andelen kvinnor och män inom de olika kategorierna förändrats mellan åren. Samma förklaring gäller för skillnaden mellan övriga sammanslagningar (offentlig sektor och samtliga sektorer) av enskilda sektorer.

löneskillnaden mellan kvinnor och män gradvis minskat. Totalt sett har löneskillnaden i hela ekonomin minskat med 0,7 procentenheter under perioden 2005-2012.

	2009	2010	2011	2012
Privat sektor (arbetare)	95,5	96	96,2	96,3
Private sektor (tjänstemän)	90,9	90,7	90,8	90,4
Kommuner	99,4	99,6	99,4	99,3
Landsting	95,3	95,2	95,4	95,4
Staten	93,8	94,2	94,4	94,7

268. MI har analyserat hur stor andel kvinnor respektive män som varit yrkesverksamma i de 355 vanligaste yrkena mellan åren 2005-2011. Utvecklingen under dessa år indikerar att arbetsmarknaden totalt sett har blivit något mindre könsuppdelad. Därtill har andelen kvinnor i de mest mansdominerade yrkena ökat, samtidigt som andelen kvinnor i de mest kvinnodominerade yrkena har minskat.

269. Delegationen för jämställdhet i arbetslivet, se ovan i svar till artikel 11.1.a-b, har i uppgift att lämna förslag på insatser som kan främja jämställdhet i arbetslivet och minska lönegapet mellan kvinnor och män. Delegationen ska också uppmärksamma frågor om livsinkomst och om hur individuella val vid en tidpunkt i livet kan få konsekvenser senare i livet. Utredningen ska redovisas hösten 2014.

Diskrimineringsombudsmannens arbete med att motarbeta lönediskriminering

270. Under perioden 2007-2008 genomförde Jämställdhetsombudsmannen (JämO) granskningar av arbetsgivares efterlevnad av krav på s.k. aktiva åtgärder. Några exempel är, förutom den s.k. miljongranskningen som beskrivs nedan, granskningarna av brandkåren, livsmedelssektorn, Svenska kyrkan samt idrottsrörelsen.

271. JämO fick 2006 i uppdrag av regeringen att öka insatserna för att granska och stödja arbetsgivarnas arbete med lönekartläggning. JämO granskade 1 245 statliga och privata arbetsgivare som tillsammans hade en miljon anställda. Målet med granskningen var att flera arbetsgivare skulle leva upp till bestämmelserna om lönekartläggning, analys och handlingsplan för jämställda löner enligt dåvarande jämställdhetslagen, samt att osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män skulle minska. I Miljongranskningen som helhet hade 60 procent av arbetsgivarna vidtagit antingen lönejusteringar eller andra åtgärder för att uppnå lika lön för kvinnor och män med lika eller likvärdiga arbeten. 44 procent av arbetsgivarna hade identifierat osakliga löneskillnader som skulle rättas till. Lönejusteringarna omfattade minst 5 800 anställda, varav ca 90 procent kvinnor. Slutsatsen var att aktiviteten i lönekartlägningsarbetet ökat avsevärt, att kunskapen om hur arbetet ska bedrivas hade ökat hos arbetsgivarna och att efterlevnaden av lagstiftningen ökat.

272. Sedan DO:s granskningsenhet inrättades 2012 har följande granskningar genomförts inom arbetslivet:

- Under 2012 genomfördes en granskning av 35 medelstora arbetsgivares lönekartläggningar. Ca hälften levde upp till lagens krav efter en kompletteringsomgång. Efter ca ett år var närmare 90 procent granskat.
- Under 2013 genomfördes en uppföljning av JämO:s miljögranskning. 470 arbetsgivares handlingsplaner för jämställda löner granskades. De flesta arbetsgivare kunde redovisa ett alltjämt pågående arbete för jämställda löner. Efter kompletterande information stod det klart att drygt 90 procent av tillsynsobjekten bedrev ett tillräckligt bra arbete i lagens mening. DO konstaterade att bestämmelserna om lönekartläggning, analys och handlingsplan för jämställda löner leder till positiva förändringar och att DO:s tillsyn får effekt både på kort och på lång sikt.

273. Under 2012 skickade DO även ett tillsynsbrev till samtliga arbetsgivare med 10 eller fler anställda och landets alla förskolor, skolor och högskolor. Brevet innehöll information om arbetsgivares och utbildningsanordnares skyldigheter att vidta aktiva åtgärder för lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet respektive inom utbildningsväsendet samt material, som exempelvis handledningar. I breven har även DO:s roll som tillsynsmyndighet förklarats liksom de sanktioner som kan bli aktuella att vidta om lagen inte följs.

274. DO samverkar med nyckelaktörer och företrädare för det civila samhället genom att bl.a. anordna nätverksträffar för fackförbund och arbetsgivarorganisationer. Nätverksträffarna är ett forum för dialog och kunskaps- och erfarenhetsutbyte där frågor om bl.a. jämställda löner behandlas.

275. Regeringen har uppdragit åt DO att utöka tillsyns- och främjandeinsatserna avseende arbetsgivares arbete med lönekartläggning och universitets och högskolors arbete med aktiva åtgärder enligt diskrimineringslagen. Uppdraget löper under perioden 2013-2014 och totalt avsätts 9 miljoner kronor för ändamålet. Senast den 1 mars 2015 ska DO redovisa resultaten av uppdraget till Regeringskansliet.

Artikel 11.1.e – Social trygghet

276. Försäkringskassan arbetar sedan flera år med att integrera jämställdhetsperspektivet i tillämpningen av socialförsäkringen. Myndigheten ska ta fram en plan för hur verksamheten ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen, t.ex. att osakliga könsskillnader inte ska förekomma i Försäkringskassans handläggning och beslut.

277. I rapporten Kvinnors och mäns sjukfrånvaro (IFAU 2011:2) framförs att kvinnors sjukfrånvaro ökar i förhållande till mäns i samband med familjebildning med barn. Försäkringskassan har också i en rapport till regeringen pekat på att kvinnor som tar ett huvudansvar för hushållsarbetet och samtidigt arbetar heltid vid familjebildning med barn har ökad risk för sjukskrivning. Se vidare om den totala sjukfrånvaron och informationen under artikel 5.b och 11.1.f.

278. Under År 2012 beviljades 42 procent av ansökningar om arbetsskadelivränta för kvinnor. Motsvarande siffra för männen var 56 procent. Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har på regeringens uppdrag analyserat skillnaden och anser i sin rapport Beslut om arbetsskada ur ett jämställdhetsperspektiv – Livränta till följd av sjukdom att den huvudsakliga förklaringen är att den svenska arbetsmarknaden i betydande utsträckning är könsuppdelad. Om man jämför kvinnor och män i samma bransch är skillnaderna i beviljandet mycket små. ISF bedömer att en förklaring till skillnaderna i beviljandet av arbetsskadelivränta kan vara att arbetsmiljöforskningen har varit mer omfattande inom typiskt manliga yrken. Mot bakgrund av detta ska Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) göra aktuella kunskapsöversikter om arbetsmiljöns betydelse för uppkomst av sjukdom och då särskilt beakta kvinnors arbetsmiljöer.
279. Den totala sjukfrånvaron har under de senaste åren sjunkit kraftigt i Sverige. Kvinnors sjukfrånvaro är 47 procent högre än männens. Regeringen har därför vidtagit ett antal åtgärder, bl.a. har staten och landstingen träffat en överenskommelse i syfte att säkerställa att sjukskrivningsprocessen är jämställd. Varje landsting ska genomföra en utarbetad handlingsplan för en jämställd sjukskrivningsprocess med kort- och långsiktiga åtgärder som sedan ska följas upp med särskilt utvecklade indikatorer. Socialstyrelsen har också fått regeringens uppdrag att analysera de riktlinjer myndigheten utfärdat som stöd för beslut om sjukskrivning utifrån ett könsperspektiv.

Personer med funktionsnedsättning

280. Grunden för funktionshinderspolitiken finns i den nationella handlingsplanen Från patient till medborgare (prop. 1999/2000:79). I den tredje och sista uppföljningen av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken (skr. 2009/19:166) tydliggjorde regeringen att målen för funktionshinderspolitiken och inriktningen ska ligga fast dvs. ett samhälle som utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhället och jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, män och kvinnor med funktionsnedsättning. Inriktningen på arbetet är även i fortsättningen att identifiera och undanröja hinder för full delaktighet i samhället för flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning, att förebygga och bekämpa diskriminering samt att skapa förutsättningar för självständighet och självbestämmande. Med dessa utgångspunkter understryks delaktigheten för personer med funktionsnedsättning i samhällslivet och kravet på jämställdhet mellan kvinnor och män.
281. Socialstyrelsen konstaterar i sin Lägesrapport för år 2013 att fler män än kvinnor får insatser enligt LSS (lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade), vilket gäller alla insatser. Särskilt stor är skillnaden när det gäller korttidsvistelse, avlösarservice och korttidsstillsyn, där två tredjedelar av insatserna ges till pojkar och män. 2010 presenterade Socialstyrelsen fördjupade analyser av de bakomliggande orsakerna. Resultaten visade att könsskillnaderna i antal insatser delvis kan förklaras av att antalet pojkar och män med dessa diagnoser är fler än antalet flickor och kvinnor.

282. Kvinnor med funktionsnedsättning har en högre utbildningsnivå än män med funktionsnedsättning. Trots det är andelen kvinnor som förvärvsarbetar lägre jämfört med män. Kvinnor med funktionsnedsättning har också sämre ekonomi än män med funktionsnedsättning. I enlighet med regeringens strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011– 2016 har ett system tagits fram med syfte att bl.a. förbättra uppföljningen av levnadsvillkor för kvinnor med funktionsnedsättning.

Artikel 11.1.f – Arbetsmiljö m.m.

283. Under 2011 gav regeringen Arbetsmiljöverket i uppdrag att utveckla och genomföra särskilda aktiviteter för att förebygga att kvinnor slås ut från arbetslivet på grund av arbetsmiljörelaterade problem. Uppdraget, som ska pågå under perioden 2011–2014, ska ge en ökad kunskap om kvinnors arbetsmiljö och bättre metoder för att i tillsynsarbetet uppmärksamma risker för belastningsskador. Satsningen omfattar inspektionsaktiviteter, kunskapsinhämtning, information samt metod- och kompetensutveckling. Under 2011 och 2012 har kunskapsöversikter tagits fram och under 2012 har de första inspektionsaktiviteterna påbörjats.

284. Som nämnts ovan har regeringen tillsatt en delegation för jämställdhet i arbetslivet. Delegationen ska bl.a. tillgängliggöra kunskap om kvinnors och mäns olika villkor och möjligheter i arbetslivet.

285. Under 2009 fick Arbetsmiljöverket i uppdrag att, delvis ur ett jämställdhetsperspektiv, genomföra en kunskaps- och informationsinsats för att motverka våld och hot i arbetslivet. Under perioden 2009-2010 avsattes sammanlagt 14 miljoner kronor. Syftet med insatsen var bl.a. att föra ut den kunskap som finns hos verket för att förebygga hot och våldssituationer.

Artikel 11.2 – Avskaffande av diskriminering av kvinnor i arbetslivet på grund av civilstånd eller moderskap

286. För rapportering av artikel 11.2 a-d se även Sveriges föregående rapporteringar samt i denna rapport artiklarna 4, 5.b. och 13.a.

287. Den 1 juli 2008 infördes en jämställdhetsbonus och under 2012 skedde förenklingar av bonusen i syfte att göra den mer lättillgänglig och förståelig. Bonusen skapar bättre möjligheter för både mammor och pappor att ta ett aktivt ansvar för barnen under föräldraledigheten. Regeringen har gett Försäkringskassan i uppdrag att redovisa hur den förenklade jämställdhetsbonusen fungerat. Rapporten som baseras på en enkätundersökning till nyblivna föräldrar visar att föräldrarna saknar tillräcklig kunskap om jämställdhetsbonusen men underlag saknas för att med säkerhet säga vad den låga kunskapsnivån beror på och varför föräldrarna inte använder sig tillfullo av den information som Försäkringskassan tillhandahåller. Försäkringskassan har under 2013 genomfört ett antal olika insatser för att öka informationskanalerna till föräldrar och förbättra förutsättningarna för att planera föräldraledigheten.

288. Under 2009 införde regeringen en möjlighet att få avdrag på inkomstskatten för hushållsnära tjänster i syfte att bl.a. förbättra förutsättningarna för att kvinnor och män ska kunna kombinera arbetsliv och familjeliv på lika villkor. En skattereduktion ger familjer större möjligheter att köpa tjänster som underlättar vardagen. På så sätt kommer framför allt kvinnor att ha möjlighet att öka sin egen tid på arbetsmarknaden.
289. I föräldraledighetslagen infördes den 1 juli 2006 en bestämmelse som förstärker förbudet mot en arbetsgivare att missgynna en arbetssökande eller en arbetstagarare av skäl som har samband med föräldraledighet. Att vara missgynnad innebär till exempel att en person i samband med föräldraledighet blir orättvist behandlad när det gäller frågor som lön, arbetsuppgifter, utbildning eller befordran. Skyddet gäller både anställda och arbetssökande.
290. Andelen barn, under perioden 2000-2012, som har en heltidsarbetande mamma har ökat med 7 procentenheter, även om det fortfarande är vanligare att barnens pappor arbetar heltid. Mellan åren 2000 och 2012 ökade andelen barn som hade en förvärvsarbetande mamma, med 3 procentenheter, från 79 till 82 procent. För papporna ökade motsvarande andel från 90 till 92 procent.
291. I november 2012 fick Försäkringskassan i uppdrag av regeringen att genomföra en undersökning om föräldraledighet där också småbarnfamiljers möjligheter att kombinera arbete och familjeliv undersöktes. Resultaten visar bland annat att kvinnor i genomsnitt är föräldralediga 15,3 månader, samtidigt som de tar ut föräldrapenningdagar för 9,5 månader. Män är i genomsnitt föräldralediga 3,8 månader, samtidigt som de tar ut föräldrapenning för 2,2 månader. Fördelningen av föräldraledigheten samvarierar med fördelning av både betalt och obetalt arbete. När såväl kvinnor som män ökar sin andel av föräldraledigheten utför de en större andel av hushålls- och omsorgsarbetet, liksom deras andel av förvärvsarbetet minskar.
292. För barn födda 2004 var det 59 procent som vid åtta års ålder (när rätten till förmånen upphör) hade en far som tagit ut mer än 60 dagar med föräldrapenning. För barn födda under perioden 2002-2004 var det ca 10 procent av barnen varje år som hade en pappa som inte tagit ut en enda dag (motsvarande för kvinnor var ca 2 procent).
293. Förändringar av föräldrapenningens regelverk har genomförts från den 1 januari 2014. Se vidare under artikel 13.
294. En kvinna som förbjuds fortsätta sitt arbete pga. risker i arbetsmiljön kan också ha rätt till graviditetspenning, se artikel 4 för mer information.

Artikel 11.3

295. Inget att rapportera.

Artikel 12 – Hälsa och sjukvård

296. I nedanstående information har rekommendation 35 och 41 beaktats.

Artikel 12.1

297. I samband med diskrimineringslagens ikraftträdande 2009 utökades förbudet mot diskriminering på grund av kön till att fullt ut gälla inom hälso- och sjukvård.

298. Diskrimineringsombudsmannens analyser av anmälningsärenden 2009 pekade på att individer och grupper inte har tillgång till vård på lika villkor inom sjukvårdsområdet. Med anledning därav bedrev DO under drygt ett och ett halvt år ett arbete med fokus på rätten till sjukvård på lika villkor. Rapporten Rätten till sjukvård på lika villkor beskriver DO:s erfarenheter av hur personer drabbas av ojämlikheter som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna, bl.a. kön. I rapporten konstaterades att de vanligaste diskrimineringsgrunderna vid anmälningar är etnisk tillhörighet och funktionsnedsättning. Det gäller för både män och kvinnor som anmäler. Därefter kommer kön och sexuell läggning. Det är fler kvinnor än män och andra (personer med transidentitet eller personer som inte vill definiera sin könstillhörighet) som anmäler diskriminering som har samband med kön eller sexuell läggning. De flesta anmälningar riktas mot landsting och därefter kommer privata aktörer.

299. En rad nationella aktörer bildade 2011 en myndighets- och organisationsövergripande plattform för jämlik hälsa och vård. Plattformen samordnas av Sveriges Kommuner och Landsting och består av ca 20 organisationer bl.a. DO och Socialstyrelsen.

300. Regeringen konstaterar att det på senare år skett en förbättring när det gäller skillnader mellan män och kvinnor i hälso- och sjukvården. Socialstyrelsens utvärderingar visar idag att det oftast inte finns några grundade skillnader mellan kvinnor och män när det gäller vård och behandling, exempelvis inom hjärtsjukvården. Det finns dock fortfarande exempel på att kvinnor får en sämre vård än män vid samma sjukdomstillstånd såsom att kvinnor har sämre synskärpa än män när de opereras för gråstarr, vilket visar att de väntar längre på operation, denna skillnad har dock minskat sedan början av 1990-talet.

301. Sedan 2006 har regeringen stött en utveckling av öppna jämförelser av hälso- och sjukvårdens kvalitet och effektivitet ur olika aspekter som medicinska resultat, patienterfarenheter, tillgänglighet och kostnader. Det är ett stort antal indikatorer som redovisar dels regionala skillnader i hälso- och sjukvården, dels skillnader mellan kvinnor och män. Syftet är att göra hälso- och sjukvården öppen för insyn, utgöra underlag för debatt och framför allt stimulera till ett ökat lärande och förbättrade resultat i hälso- och sjukvården. Öppna jämförelser är ett effektivt verktyg för förbättringsarbetet i vården. En jämförelse mellan tidigare mätperiod visar att till 2013 har dessa indikatorer visat att resultaten för kvinnor förbättrats med 73 procent.

302. Regeringen har beslutat om en strategi för en god och mer jämlik vård för perioden 2012-2016. I strategin lyfts skillnader mellan olika grupper, skillnader inom olika vårdområden samt geografiska skillnader fram som utmaningar för att nå en mer jämlik vård. Bland annat har regeringen uppmärksammat att det finns brister i bemötandet av olika grupper i hälso- och sjukvården. Inom ramen för arbetet pågår därför utvecklingen av ett utbildningspaket för vårdpersonal om olika aspekter av bemötande i hälso- och sjukvården. Utbildningspaketet omfattar bl.a. samtliga diskrimineringsgrunder.
303. En stark ställning för patienten är en viktig prioritering. Regeringen har föreslagit att en patientlag införs med syftet att stärka och tydliggöra patientens ställning samt att främja patientens integritet, självbestämmande och delaktighet. Den nya lagen träder i kraft den 1 januari 2015.
304. I mars 2014 lämnade Barnombudsmannen sin årsrapport för 2013 med särskilt fokus på psykisk ohälsa. Detta har föranlett flera åtgärder från regeringen. En av dessa handlar om att Socialstyreslen fått i uppdrag att analysera varför flickor är överrepresenterade i den grupp patienter som blir föremål för tvångsåtgärder.
305. En nationell webbsida om hälso- och sjukvården har utvecklats, <http://www.1177.se>, med lätt tillgänglig information på flera språk bl.a. om hur hälso- och sjukvården fungerar, hur man hittar rätt vårdinstans, inklusive kontaktuppgifter till exempelvis familjecentraler. Även ungdomsmottagningen på nätet har utvecklats www.umo.se med information om bland annat kroppen, kärlek och vänskap, sex, levnadsvanor, våld och kränkningar och om att må dåligt. En särskild satsning på översättning till 12 nationella minoritetsspråk har genomförts på båda dessa webbsidor. Se mer information nedan.

Särskilt om kvinnor som tillhör de nationella minoriteterna

306. Sverige sammanställer inte officiell statistik avseende människors etnicitet. Enligt Personuppgiftslagen är det förbjudet att behandla personuppgifter som avslöjar etniskt ursprung. Det är därför inte möjligt för Sverige att tillhandahålla en fullständig statistik avseende exempelvis hälsan för de kvinnor som tillhör de nationella minoriteterna. För att undersöka vilka behov och förutsättningar som finns avseende inhämtande av data kring de nationella minoriteternas hälsosituation samt vilka metoder som i sådana fall skulle kunna vara lämpliga för respektive grupp har Folkhälsomyndigheten (tidigare Folkhälsoinstitutet) i uppdrag att genomföra ett samrådsforum med företrädare för de nationella minoriteterna. Slutredovisning lämnades våren 2014.
307. Folkhälsomyndigheten redovisade 2010 en studie om de nationella minoriteternas hälsa, levnadsvanor och livsvillkor. Av rapporten "Hur mår Sveriges nationella minoriteter?" framgår bl.a. att det finns en bristande kunskap hos myndigheterna om de nationella minoriteternas hälsosituation och att det finns behov av hälsoförbättrande insatser bland de nationella minoriteterna på olika nivåer i samhället. När det gäller romska kvinnor specifikt, upplever de intervjuade stress som de förknippar med en hög arbetsbelastning i

hemmet. I rapporten görs bedömningen att de nationella minoriteterna inte nås av den hälsoupplýsning som finns i dag. De fem kommuner som ingår i pilotverksamheten inom ramen för strategin för romsk inkludering har fått möjlighet att ansöka om bidrag för att rekrytera och utbilda hälsokommunikatörer med romsk språk- och kulturkompetens med särskilt fokus på romska flickor och kvinnor. De kommuner som har genomfört verksamhet med hälsokommunikatörer rapporterar om att arbetet har varit betydelsefullt för målgruppens hälsa. Hälsokommunikatörerna har genom sitt arbete bidragit till att personal inom hälsovården har ökat sin kunskap om romers kultur och livssituation samtidigt som de romska flickor och kvinnor som deltagit i olika aktiviteter säger sig uppleva en förbättring av deras allmänhälsa och ett ökat förtroende för hälso- och sjukvården.

308. För att få en förbättrad bild av romska kvinnors livssituation och hälsa fick Folkhälsoinstitutet 2012 i uppdrag att låta göra en fördjupad studie om romska flickor och kvinnors livssituation och hälsa. I studien ska ingå att identifiera vilket stöd romska flickor och kvinnor får idag och vilken kännedom de har om befintligt stöd i samhället. Uppdraget ska redovisas i oktober 2015.

309. Det finns idag verksamheter, som vänder sig till alla svenskar, som erbjuder stöd i frågor om sexuell och reproduktiv hälsa. Eftersom dessa frågor är mycket känsliga inom den romska gruppen kan det vara svårt för verksamheterna att nå ut till romska flickor och kvinnor. I enlighet med önskemål som framkommit i dialoger med romska flickor och kvinnor, har Länsstyrelsen i Stockholms län fått i uppdrag att 2012-2014 undersöka förutsättningarna för att inrätta, och därefter fördela medel för, en avgiftsfri telefonrådgivning till romska flickor och kvinnor i frågor om sexuell och reproduktiv hälsa. Uppdraget ska redovisas i mars 2015.

Artikel 12.2

310. Inget nytt att rapportera.

Artikel 13 – Sociala och ekonomiska förmåner, civila samhället

311. Regeringen redovisar varje år i en bilaga till budgetpropositionen en uppföljning gällande fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män.

Artikel 13.a) - Rätten till familjeförmåner

312. Se även Sveriges föregående rapporteringar samt i denna rapport artikel 5 samt artikel 11.2.

313. Rätten till förmåner inom den ekonomiska familjepolitiken regleras i socialförsäkringsbalken och utges för bosatta eller arbetande i Sverige, och är således neutral i förhållande till kön.

314. Förmåner inom den ekonomiska familjepolitiken omfattar bland annat generella bidrag som barnbidrag, försäkringar som föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning samt behovsprövade bidrag som bostadsbidrag och underhållsstöd.
315. Riksdagen antog i november 2013 regeringens förslag till lag om ändring av utbetalningsreglerna i barnbidraget. När föräldrar har gemensam vårdnad om ett barn ska barnbidraget betalas ut med hälften till vardera föräldern om föräldrarna inte har anmält vem som ska vara bidragsmottagare. Bor barnet växelvis hos båda föräldrarna betalas barnbidraget med hälften till vardera föräldern, om den förälder som vill ha en delning av bidraget gör sannolikt att sådant boende föreligger. Idag betalas en majoritet av bidragen ut till mamman. Bestämmelserna trädde i kraft den 1 mars 2014.
316. Riksdagen har beslutat om en reform av föräldrapenningen. För barn födda från och med den 1 januari 2014 gäller att föräldrapenning betalas ut med totalt 480 dagar per barn, 240 dagar vardera för föräldrar med gemensam vårdnad. Efter barnets fyraårsdag kan maximalt 96 dagar tas ut för barnet. Dessa dagar kan dock tas ut fram till dessa att barnet fyller tolv år istället för som tidigare åtta år. Förslaget syftar till att tydliggöra att föräldrapenning i huvudsak ska avse vård när barnet är litet och behovet av omvårdnad är som störst. Från den 1 januari 2012 finns möjlighet för ett barns föräldrar att kunna få föräldrapenning samtidigt i 30 dagar under barnets första levnadsår i syfte att öka föräldrarnas valfrihet. Under 2013 mottog sammantaget 416 476 kvinnor föräldrapenning samt 340 246 män. För barn födda 2008 hade kvinnor använt i genomsnitt 301 dagar med föräldrapenning när barnet fyllde fyra år, motsvarande siffra för män var 72 dagar. Om införande av jämställdhetsbonus se artikel 11.2.
317. Från den 1 januari 2013 höjdes grundnivån i föräldrapenningen för de föräldrar som har låg eller ingen inkomst. Kvinnor tar ut betydligt fler dagar på grundnivå än män. Under 2013 var ca 23 procent av utbetalda dagar som kan motsvara inkomsten utbetalda på grundnivå för kvinnor, för män var motsvarande andel sex procent. Höjningen av grundnivån påverkar därför fler kvinnors ekonomiska situation än mäns.
318. Bostadsbidrag för barnfamiljer kan betalas ut till familjer med låg inkomst. I syfte att förstärka ekonomin för dessa hushåll har ett antal satsningar gjorts på bostadsbidraget sedan 2012. Bostadsbidrag kan även betalas till unga utan barn. Fler kvinnor än män är ensamstående med barn, vilket medför att fler män än kvinnor mottar bidraget. Av de hushåll som enbart hade en sökande i december 2013 var det 103 814 som var kvinnor och 35 858 män.
319. Från den 1 juli 2008 finns en möjlighet för en förälder att få ett kommunalt vårdnadsbidrag för barn mellan 1-3 år som inte nyttjar offentligt finansierad förskola eller pedagogisk omsorg.

320. Genom Världighetsreformen, som infördes 2010, har kravet på att de insatser som erbjuds ska ge de äldre möjligheterna att leva ett värdigt liv, stärkt den enskildes ställning.
321. Genom kravet i socialtjänstlagen 5 kap. 10 § att kommunerna ska stödja anhöriga och närstående har särskilt kvinnor fått en stärkt ställning och en minskad risk att stå ensamma med ett omfattande omsorgsåtagande.
322. Genom den införda rätten 2013 i socialtjänstlagen att fortsätta bo tillsammans även när den ena maken måste flytta till särskilt boende ökar möjligheterna att känna välbefinnande och värdighet.

Artikel 13.b) - Rätten till banklån och andra krediter

323. Se Sveriges föregående rapporteringar.
324. År 2007 förstärkte regeringen möjligheterna att ge mindre krediter till nya och små företag genom att höja maxnivån på mikrolån till nya och små företag. Efterfrågan på små lån är särskilt stor bland kvinnor.

Artikel 13.c) - Rätten att delta i fritidsverksamhet, i idrott och i kulturlivet

325. Den nationella idrottspolitiken syftar bl.a. till att ge kvinnor och män, flickor och pojkar lika förutsättningar att delta i idrottsverksamhet. Riksidrottsförbundet som fördelar statens stöd till idrotten bedriver ett aktivt jämställdhetsarbete och beslutade 2011 om nya jämställdhetsmål. Styrelserna inom de svenska specialidrottsförbunden har blivit mer jämställda. Under 2002 var andelen män 73 procent, och 2012 var andelen 67 procent.
326. Vid fördelningen av offentliga medel till ungas (åldersgruppen 13–25 år) organisering, idrott och kultur får mäns föreningsaktiviteter den största andelen.
327. Det statliga stödet till barn- och ungdomsidrotten går till föreningsidrott, där aktivitetsnivån är högre bland pojkar än bland flickor. Den senaste mätningen visar att pojkar står för drygt 60 procent av deltagartillfällena och flickor för knappt 40 procent 2011. Statistiken på detta område är dock bristande då den endast visar aktivitetstillfällen och inte hur många flickor respektive pojkar som idrottar i förening. Flickor lämnar föreningsidrotten i större utsträckning än pojkar när de kommer upp i tonåren. Flickor med utländsk bakgrund är den grupp som i minst utsträckning är representerad inom föreningsidrotten. Statistik från SCB visar att i åldersspannet 7-70 år är det fler kvinnor än män som motionerar mer än två gånger per vecka.
328. I rapporten Hur är läget 2014 – uppföljning av funktionshinderspolitiken (Handisam, 2014), redovisas att kvinnor med funktionsnedsättning idrottar mer och deltar mer i kulturella aktiviteter än män med funktionsnedsättning.

329. År 2012 fick f.d. Ungdomsstyrelsen i uppdrag av regeringen att genomföra en tematisk analys om unga och jämställdhet. Rapporten (Fokus 13 – Ungdomsstyrelsen 2013:4), visar att det är vanligare att flickor och unga kvinnor i åldern 16–25 upplever att de har för lite fritid (42 % år 2012) än vad pojkar och unga män gör (28 % år 2012). Nivåerna har varit relativt stabila mellan 2004 och 2012. Studien visar även att vid fördelningen av offentliga medel till ungas (åldersgruppen 13–25 år) organisering, idrott och kultur får mäns föreningsaktiviteter den största andelen.

Kultur

330. En stor del av statens stöd till ungas kulturutövande går genom studieförbundens studiecirkelar. I studiecirkelarna med kulturinriktning finns en övervikt av pojkar och unga män. 60 procent pojkar och unga män och 40 procent flickor och unga kvinnor i åldern 13–24 år deltog i sådana cirkelar 2012.

331. För att öka kunskaperna om ungdomars deltagande i kulturella aktiviteter och kulturutövande, fick Ungdomsstyrelsen hösten 2009 ett uppdrag. Av analysen När Var Hur – Om ungas kultur (Ungdomsstyrelsens skrifter 2011:1) framgick bl.a. att andelen som under 2010 hade utövat minst en kulturform uppgick till 68 procent bland unga i åldern 13–25 år. Flickor och unga kvinnor var särskilt aktiva, bland dessa hade 76 procent ägnat sig åt kulturutövande jämfört med 61 procent av pojkar och unga män. Unga kvinnor ägnar sitt kulturutövande främst åt bild och skrivande medan unga män är aktiva inom musik och bild.

332. Regeringen har beslutat att samtliga myndigheter på kulturområdet ska integrera ett jämställdhetsperspektiv i sina verksamheter. Regeringen har under åren 2007 – 2009 gjort en satsning på projekt som långsiktigt verkar stimulerande och stödjande i arbetet med att uppnå jämställdhet inom scenkonstområdet. Därutöver har regeringen stött jämställdhetsprojekt som genomförs av organisationer inom kultursektorn.

333. Regeringen har genom uppdrag till Svenska Filminstitutet under perioden 2010-2014 gjort en särskild satsning på unga kvinnors filmskapande. Satsningen handlar om stöd exempelvis för nätverksbyggande och talangutveckling.

334. Regeringen har 2011 gett Statens musikverk i uppdrag att stödja projekt i syfte att främja ökad jämställdhet inom musiklivet.

335. Statens historiska museer har fått i uppdrag att ta fram underlag och utveckla metoder för en mer jämställd representation i samlingar och utställningar. Syftet är att öka museernas arbete med att belysa och ge nya perspektiv på sina samlingar och utställningar utifrån jämställdhetsaspekter.

336. Statens medieråd har på regeringens uppdrag gjort en kvalitativ studie av barns och ungas användning av sociala mötesplatser på internet ur ett jämställdhetsperspektiv. Syftet med uppdraget är att bidra till ökad kunskap om pojkars och flickors villkor på nätet.
337. Läsning är ett område där könsroller påverkar beteendet. Regeringen har under 2013 för att öka läsfärdigheten och läslusten hos barn och ungdomar gett Statens kulturråd i uppdrag att genomföra en läsfrämjandesatsning.
338. Regeringen har gett Myndigheten för kulturanalys i uppdrag att ta fram en utvärdering av jämställdhetsåtgärder som regeringen har gjort på kulturområdet under 2011-2014. Syftet med utvärderingen är att lyfta fram de resultat som åtgärderna bidragit till samt ge lärande och inspirerande exempel på framgångsrika metoder för jämställdhetsarbetet inom kulturområdet. Myndigheten redovisade sitt uppdrag i mars 2014 och lämnade bl.a. rekommendationerna att det påbörjade jämställdhetsarbetet bör stärkas och bedrivas långsiktigt.

Det civila samhället

339. Riksdagen beslutade i februari 2010 om propositionen En politik för det civila samhället (2009/10:55) som innehåller mål och inriktning för politiken. I Sverige satsar i genomsnitt både män och kvinnor 16 timmar per månad på frivilliga insatser, det vill säga insatser som görs på frivillig grund - oavlönat eller mot symboliskt arvode - och på fritiden. Drygt 85 procent av befolkningen (både män och kvinnor, 16-84 år, 2010) är medlemmar i någon förening. Av den totala befolkningen deltar 43 procent av männen och 38 procent av kvinnorna aktivt i en förening. Regeringen har gett Statistiska Centralbyrån uppdrag att ta fram statistik om det civila samhället. I SCB:s företagsdatabas fanns ca 77 000 ekonomiskt aktiva organisationer 2010 som anses tillhöra det civila samhället. Antalet sysselsatta var drygt 142 000 personer. Av dessa var drygt 60 % kvinnor och knappt 40 % män.
340. Ett forskningsprogram om det civila samhället inrättades 2009. Femton forskningsprojekt från universitet och högskolor har beviljats medel fram till 2015. Projekten är bland annat inriktade på organisering i Sveriges kulturliv, gränsen mellan civilsamhälle och privatliv samt kvinnor och skapandet av det civila samhället.
341. Jämställdhetsrådet, som beskrivits i Sveriges andra rapport, leds fortfarande av Jämställdhetsministern och träffas ca fyra gånger per år. Rådet består nu av drygt 50 organisationer.
342. För att särskilt stimulera ungdomars och kvinnors engagemang i föreningslivet i områden som utmärks av låg organisationsgrad fick f.d. Ungdomsstyrelsen under 2010 i uppdrag av regeringen att arbeta med engagemangsguider för att hitta länkar mellan

civilsamhällets organisationer och de kvinnor och ungdomar som inte själva söker sig till föreningslivet. En utvärdering av satsningen kommer att presenteras under 2014.

343. F.d. Ungdomsstyrelsen har fördelat bidrag till kvinnors organisering mellan 2006 och 2014, med 28 mkr årligen. Bidraget ska främja kvinnors deltagande i den demokratiska processen och i samhällslivet samt möjliggöra för kvinnor att bevaka sina rättigheter och driva sina krav.
344. F.d. Ungdomsstyrelsen har även fördelat bidrag till organisationer och stiftelser för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män. Mellan åren 2006-2014 har sammanlagt 65 miljoner kronor utbetalts för detta syfte.

Diskrimineringsombudsmannens samverkan med civila samhället

345. DO har successivt skapat en tydligare struktur för sitt arbete med civila samhället. Dels har en samordningsfunktion inrättats, dels har nya former för systematiska kontakter med civila samhället utvecklats. Förutom mindre samråd kring olika frågor har DO årliga större möten med organisationer som arbetar med frågor som rör de olika diskrimineringsgrunderna. Bland annat anordnas ett sådant större möte per år till vilket samtliga organisationer som beviljats statsbidrag och som på något sätt aktivt arbetar med lika rättigheter och möjligheter utifrån diskrimineringsgrunden kön inbjuds.
346. DO har genomfört fyra tematräffar med olika aktörer inom det civila samhället. Syftet har varit att diskutera lagen som verktyg men framförallt att utbyta erfarenheter om metoder och arbetet mot diskriminering. Ambitionen har varit att långsiktigt stärka DO:s samverkan med det civila samhället. Dessa erfarenhetsutbyten har också utmynnat i ett internseminarium för medarbetare på DO som gett dels kunskap om andra arbetssätt mot diskriminering, dels kontaktytor för ytterligare dialog och kunskapsinhämtning.
347. DO har under åren 2012 och 2013 haft två större dialogmöten där alla kvinnopolitiska organisationer har varit inbjudna. Avsikten är att denna form av möten ska ske årligen.
348. DO:s samverkan med nyckelaktörer och företrädare för det civila samhället tar sikte på att motivera och stödja andra aktörer att aktivt motverka diskriminering. DO ska delta och samarbeta med andra aktörer för att bidra med diskrimineringsperspektiv och kunskap i syfte att uppnå resultat i förhållande till myndighetens uppdrag. En del av samverkan genomförs genom att anordna nätverksträffar för t.ex. arbetsmarknadens parter. Se artikel 10 och 11 för mer information.

Artikel 14 – Kvinnor på landsbygden

Artikel 14.1 och 14.2

349. Åtgärder som syftar till att säkerställa jämställdhet mellan kvinnor och män i hela landet redovisas under respektive artikel. För redovisning om jämställdhetsåtgärder inom det samiska samhället hänvisas till artikel 2.b.
350. Få kvinnor är formellt verksamma inom fiskerinäringen men kvinnor är ändå knutna till den på olika sätt. Sannolikt är andelen kvinnor inom näringen större än vad statistiken visar, men kvinnor har en informell roll i exempelvis familjeföretag. Inom ramarna för det svenska fiskeriprogrammet under perioden 2007 – 2013 har man vid urvalet av projekt efterfrågat hur projektet bedöms inverka på jämställdhet. I slutet av 2012 hade 96 slutförda ärenden registrerats som positiva för jämställdheten medan 645 bedömts varit neutrala och noll varit negativa.
351. Landsbygdsprogrammets nätverk inrättade under föregående programperiod (2007-2013) en arbetsgrupp med syfte att arbeta för att landsbygdsprogrammets medel ska fördelas så jämnt som möjligt mellan kvinnor och män. När gruppen avslutade sitt arbete vid årsskiftet 2011 hade de bland annat tagit fram ett utbildningsmaterial (Göra jämt) för det fortsatta arbetet som används och sprids i landet.
352. I oktober 2011 anordnades konferensen Landsbygd på lika villkor där deltagarna under två dagar diskuterade jämställdhetsfrågor ur ett landsbygds- och företagarperspektiv.
353. I det nya Landsbygdsprogrammet, som gäller för perioden 2014-2020, har jämställdhetsperspektivet stärkts och bland annat finns ett eget mål som lyder ”Kvinnor och män ska ha lika förutsättningar, rättigheter och möjligheter att arbeta inom lantbruket samt bo och verka på landsbygden”. Under programperioden kommer olika insatser att göras för att verka i riktning mot att uppnå målet.
354. I Regeringens proposition 2007/08:108 En skogspolitik i takt med tiden konstateras att ”kvinnors rättigheter och möjligheter inom skogsnäringen i praktiken inte är desamma som för manliga kollegor”. Därför har regeringen tagit initiativ till en jämställdhetsstrategi som syftar till att kvinnor och män ska ha lika förutsättningar, rättigheter och möjligheter att arbeta inom skogsbrukssektorn samt vara aktiva skogsägare. I arbetet med att ta fram strategin deltog representanter från skogsindustri, akademi och skogsägarföreningar.
355. Ansvaret för genomförandet av strategin ligger på skogsindustri, akademi och skogsägarföreningar. Det finns ett stort engagemang och en stor uppslutning för arbetet, men det kommer att ta tid innan åtgärderna får fullt genomslag. Varje år följer Landsbygdsdepartementet upp strategin genom att presentera mätresultat från indikatorer. En utvärdering av strategin ska göras 2015.

356. Det finns idag fler män än kvinnor som driver företag inom jordbruket, men andelen kvinnor som startar företag inom sektorn ökar. Regeringen har därför beslutat att de historiska referenserna för gårdsstödet ska jämnas ut så att stödet per hektar blir lika för både etablerade och nya företag. Reformförslaget och de jämnare konkurrensförhållandena kommer att gynna nya företag, och därmed indirekt kvinnor.

Transportpolitiken

357. Regeringen beslutade 2009 om en ny målstruktur för de transportpolitiska målen där de tidigare delmålen ersätts med ett funktionsmål och ett hänsynsmål. Funktionsmålet är formulerat som att Transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.

358. För att uppfylla funktionsmålet för tillgänglighet har regeringen beslutat om en rad preciseringar bl.a. att arbetsformerna, genomförandet och resultaten av transportpolitiken medverkar till ett jämställt samhälle. I budgetpropositionen för 2011 anger regeringen att jämställdhetsarbetet bör utvecklas ytterligare genom jämställdhetsintegrering och starkare fokusera på transportpolitikens genomförande och resultat inom olika verksamheter. Regeringen arbetar i dialog med berörda myndigheter för att utveckla myndighetsstyrning och uppföljning inom jämställdhetsområdet.

359. Sedan 2006 har regeringen följt upp representationen av kvinnor och män i trafikverkens styrelser och ledningsgrupper. Målet är att inget kön bör ha en representation som understiger 40 procent, vilket har uppnåtts som ett genomsnitt vid de flesta återsrapporteringsstillfällen.

Artikel 15 – Likhet inför lagen och civila frågor

Artikel 15.1–15.4

360. Se Sveriges föregående rapporter

Artikel 16 – Avskaffa diskriminering i familjerättsliga sammanhang

361. Se även Sveriges föregående rapporter.

362. Den 1 juli 2006 trädde lagändringar i kraft som syftar till att stärka barnperspektivet i mål om vårdnad, boende och umgänge. Barnets bästa ska nu vara avgörande för alla beslut i sådana mål. Genom lagändringarna tydliggjordes även att risken för att barnet eller någon annan i familjen far illa ska beaktas särskilt i bedömningen av vad som är bäst för barnet. Det infördes också en uttrycklig bestämmelse om att domstolen vid

bedömningen av om vårdnaden ska vara gemensam särskilt ska beakta föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som rör barnet. Gemensam vårdnad är i de allra flesta fall är en bra vårdnadsform. Barnets rätt till en nära och god kontakt med båda sina föräldrar får dock inte innebära att barnet måste leva eller umgås med en förälder under alla förhållanden.

363. Den 1 juli 2014 infördes ett nytt brott, äktenskapstvång, som avser den som genom olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet förmår någon att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse. De fall som gäller tvång har redan tidigare kunnat bestraffas som olaga tvång. Det nya brottet har en strängare straffskala än olaga tvång. Den nya regleringen går också längre än den nuvarande genom att försök och förberedelse till äktenskapstvång har straffbelagts och genom att ett äktenskapstvång får prövas av svensk domstol även om gärningen inte är straffbar i det land där den begicks. Från och med den 1 juli 2014 är det inte längre möjligt för barn under 18 år att ingå äktenskap inför svensk myndighet.

Rekommendationerna

Rekommendationerna har beaktats i redovisningen ovan under respektive artikel. Nedan lämnas kompletterande information.

Rekommendation 15

364. Se svar till artikel 2.a samt kärndokumentet avsnitt D punkt 72.

Rekommendation 17

365. Se information i svar till artikel 2.

Rekommendation 19

366. Se information i Inledningen.

Rekommendation 21

367. Uppföljning och utvärdering ingår i regeringens strategi för arbetet med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet. Regeringen har vidtagit flera åtgärder i syfte att förbättra uppföljningen av arbetet med jämställdhetsintegrering och jämställdhetspolitiken. Regeringen har dock inte för avsikt att införa mekanismer för ansvarsskyldighet när det gäller arbetet med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet. Se inledningsavsnittet för mer information.

Rekommendation 23

368. Se artikel 3 och 4.

Rekommendation 25

369. Se artikel 7, 10 och 11.

Rekommendation 27

370. Se under artikel 11.

Rekommendation 29

371. Se svar till artikel 3.

Rekommendation 31 och 33

372. Se artikel 6.

Rekommendation 35

373. Se artikel 12.

Rekommendation 37

374. Sverige har uppfattat rekommendationen som att kommittén menar att det i svensk rätt saknas möjlighet att vid en bodelning i samband med en äktenskapsskillnad tillräckligt kompensera en make för oavlönat arbete med hem och barn under äktenskapet. Vissa länders lagstiftning bygger på uppfattningen att en make som har varit hemma med barn regelmässigt ska kompenseras för det i efterhand om makarna skiljer sig. Sverige anser dock att en sådan uppfattning bygger på en förlegad syn på könsrollerna och äktenskapet, där det förutsätts att en av makarna försörjs av den andra maken. De svenska reglerna bygger i stället på att två självständiga och jämbördiga individer lever tillsammans, båda med förmåga att försörja sig själv och bidra till familjens underhåll. I svensk rätt finns också säkerhetsventiler mot oskäligen resultat. I situationer där det ändå är så att den ena av makarna efter ett långvarigt äktenskap har behov av bidrag till sin försörjning av den tidigare maken finns möjlighet till sådant underhåll. Det finns också möjlighet att jämka oskäligen resultat av en bodelning enligt huvudreglerna. Sverige har inte för avsikt att omvärdera den svenska modellen.

Rekommendation 39

375. Se även bl.a. artikel 2, 3, 10 och 11.

376. Förordningen om id-kort för folkbokförda trädde i kraft 2009 (2009:284). Innan dess hade inte staten något övergripande ansvar för att landets invånare hade tillgång till id-kort. Av betänkandet som ledde fram till förordningen om id-kort för folkbokförda, SOU 2007:100, framgår bl.a. att tidigare utfärdade bl.a. Svensk Kassaservice id-kort, s.k. SIS-märkta id-kort. SIS-märkta id-kort står utanför statens inflytande. Svensk Kassaservice skärpte kraven för id-kort den 1 januari 2007 vilket gjorde det svårare för vissa personer att få id-kort. Till följd av att det blivit svårare för vissa personer att få id-kort beslutade regeringen 2007 om en utredning med uppdrag att säkerställa att det finns möjlighet för personer som inte är svenska medborgare men som har rätt att vara bosatta i Sverige att få id-kort. Utredningen ledde fram till ovan nämnda betänkande – där det föreslogs att Polisen skulle ansvara för detta - och därefter till förordningen (2009:284) om identitetskort för folkbokförda i Sverige, där dock Skatteverket blev ansvarig myndighet.

Rekommendation 41

377. Se även bl.a. artikel 3, 11 och 12.

378. I sitt tillsynsarbete och sin främjande verksamhet strävar DO efter intersektionellt synsätt som beaktar hur olika diskrimineringsgrunder kan samverka. Detta innebär att myndigheten i sitt arbete med att bekämpa t.ex. diskriminering som har samband med funktionshinder, strävar efter att uppmärksamma situationen för kvinnor som kan komma att utsättas för sådan diskriminering. DO har i flera fall väckt talan i domstol, alternativt ingått förlikningar, i ärenden som gällt diskriminering som haft samband med funktionshinder, där anmälarna varit kvinnor.

Rekommendation 42

379. Se Inledningen.

Rekommendation 44

380. Sverige ratificerade konventionen om rättigheter för personer med funktionshinder i december 2008.

381. I fråga om konventionen om skydd för alla migrerande arbetare och deras familjemedlemmar har ingen annan medlemsstat i EU eller något traditionellt mottagarland utanför EU ratificerat denna konvention. Det skydd som stadgas i konventionen följer i huvudsak redan av de sex andra centrala FN-konventionerna om mänskliga rättigheter och av ILO-konvention (143) om migrerande arbetstagare. Sverige har ratificerat samtliga nämnda konventioner som skapar tillräckligt skydd för migrerande arbetstagare. En effektiv tillämpning av dessa instrument är en viktig svensk prioritering.

382. Sverige undertecknade konventionen skydd för alla människor mot påtvingande försvinnande den 6 februari 2007 men har inte ratificerat konventionen. Inför en ratificering av konventionen krävs en analys av eventuellt lagstiftningsbehov. Frågan bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Bilaga 1 – 3

Se separata dokument.